

Treball Final de Grau
GRAU EN DRET

Facultat de Dret
Universitat de Girona

Doctrina sobre el consum compartit de cànnabis i anàlisi de la Llei catalana suspesa 13/2017

Autor: Carles Mundet Sucarrats

DNI: 77 914 226R

Tutor: Daniel Varona Gómez

Curs acadèmic 2017-2018

Convocatòria: febrer 2018

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	9
2. ASSOCIACIONS DE CONSUMIDORS DE CÀNNABIS	10
2.1 Concepte.....	10
2.2 Evolució i història	15
2.3 Consum compartit	19
2.3.1 Concepte	19
2.3.2 Anàlisi jurisprudencial del TS: sentència <i>Ebers</i> , sentència <i>Three Monkeys España</i> i sentència <i>Pannagh</i>	20
A) Perill abstracte	24
B) Cultiu compartit.....	27
C) Consum il·legal	29
D) Ànim de lucre	29
E) Altres factors que poden afavorir l'atipicitat o la tipicitat.....	30
F) Error de tipus o error de prohibició.....	31
G) Dret comparat.....	32
H) Cànnabis terapèutic	34
I) Associació il·lícita i integració en grup criminal	35
2.3.3 Anàlisi jurisprudencial del TS posterior a la sentència <i>Ebers</i> , sentència <i>Three Monkeys</i> <i>España</i> i sentència <i>Pannagh</i>	35
A) Sentència <i>María de Gracia Club</i>	36
B) Sentència <i>Datura</i>	37
C) Sentències sobre <i>Línea Verde</i>	40
2.4 Moviments parlamentaris a nivell estatal durant el 2017	43
2.5 Moviments parlamentaris a Catalunya i anàlisi de la Llei 13/2017, del 6 de juliol	45
3. CONCLUSIONS	57
4. BIBLIOGRAFIA.....	63

AGRAIMENTS

Aquest treball final del grau en Dret és la culminació d'un objectiu però abans vull agrair a les persones que m'han guiat i ajudat en aquest camí.

En primer lloc al meu tutor, el Dr. Daniel Varona i Gómez, per haver-me permès desenvolupar aquest treball sota la seva direcció i experiència, per la confiança que va dipositar en mi des del primer dia que li vaig demanar si volia dirigir-me el treball i per tots els seus consells i dedicació. També al company de feina, el Dr. Joan Colom i Farran, per la seva visió des de l'àmbit de la salut pública. Finalment, a la meua família, ja que no hagués estat possible arribar fins aquí sense la seva comprensió, paciència, recolzament i confiança.

ABREVIATURES

AEMPS: Agència Espanyola de Medicaments i Productes Sanitaris

BOE: Butlletí Oficial de l'Estat

BOG: Butlletí Oficial de Guipúscoa

BON: Butlletí Oficial de Navarra

BOPC: Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya

BOPG: Butlletí Oficial de la Província de Girona

BOPV: Butlletí Oficial del Parlament Basc

CCAA: Comunitats Autònomes

CP: Codi Penal

DOGC: Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya

DOUE: Diari Oficial de la Unió Europea

FD: Fonament de dret

FJ: Fonament jurídic

ILP: Iniciativa Legislativa Popular

LECrim: Llei d'Enjudiciament Criminal

LO: Llei Orgànica

LOPJ: Llei Orgànica del Poder Judicial

MF: Ministeri Fiscal

s.d.: sense data

STC: Sentència del Tribunal Constitucional

STS: Sentència del Tribunal Suprem

TC: Tribunal Constitucional

TFG: Treball Final de Grau

THC: Tetrahidrocannabinol

TS: Tribunal Suprem

TSJC: Tribunal Superior de Justícia de Catalunya

1. INTRODUCCIÓ

Les associacions de consumidors de cànnabis a Espanya no estan regulades específicament (sí que s'han d'inscriure en el Registre d'Associacions com a associacions sense ànim de lucre), però funcionen emparant-se amb la doctrina del consum compartit de cànnabis del TS que considera aquests tipus de consum atípics.

Durant el 2015 el TS va publicar tres sentències (*Ebers*, *Three Monkeys España* i *Pannagh*) on condemnava als responsables de tres associacions de consumidors de cànnabis bàsicament pel fet de concórrer un “*risc real i patent de difusió del consum*” a terceres persones, per tant, de tràfic, d'acord amb l'article 368CP, tot i que al concórrer un error de prohibició vencible les penes van ser inferiors en grau d'acord amb l'article 14.3CP¹. El que pretén l'article 368CP² és evitar el consum il·legal, tot i que aquest concepte no està inclòs com a conducta punible, sí que “*es castiga tota acció encaminada a promoure'l, a afavorir-lo o a facilitar-lo*”, ja sigui a través del “*cultiu, l'elaboració o el tràfic*”³. Els tres casos han arribat al TC i el primer ja s'ha resolt. Tot i que encara el TC no ha publicat la sentència (a 14 de gener de 2018 encara no la havia publicat), sembla que s'ha admès la violació del dret a la defensa dels condemnats, el TC anul·la la sentència del TS i li torna el cas, però estableix que el TS ha interpretat “*correctament, previsiblement i proporcionadament*” el CP.

Després de les sentències de 2015, el TS durant el 2016 i 2017 va resoldre dos casos on va establir que tot i que no es complia la doctrina del consum compartit concorria un error de prohibició invencible (*María de Gracia Club* i *Datura*) per la qual cosa va absoldre als acusats (en un el MF abans de la inscripció no va emetre un dictamen desfavorable per la inscripció de l'associació al registre, i es va inscriure; i en l'altre els responsables de l'associació van preguntar al Ministeri de l'Interior si l'activitat que feien era lícita i aquest els va inscriure en el registre), i va resoldre un cas on no es complia la doctrina del consum compartit, hi concorria un error de prohibició vencible, i va confirmar la sentència d'instància que condemnava als responsables de l'associació a penes inferiors en grau d'acord amb l'article 14.3CP (*Línea Verde*).

¹ L'article 14.3CP estableix que: “*L'error invencible sobre la il·licitud del fet constitutiu de la infracció penal exclou la responsabilitat criminal. Si l'error fos vencible, s'aplicarà la pena inferior en un o dos graus*”

² L'article 368CP determina que: “*Els que executin actes de cultiu, elaboració o tràfic, o d'una altra manera promoguin, afavoreixin o facilitin el consum il·legal de drogues tòxiques, estupefaents o substàncies psicotròpiques, o les posseeixen amb aquelles finalitats, seran castigats amb les penes de presó de tres a sis anys i multa del tant al triple del valor de la droga objecte del delicte si es tractés de substàncies o productes que causin greu dany a la salut, i de presó d'un a tres anys i multa del tant al doble en la resta de casos. No obstant el que es disposa en el paràgraf anterior, els tribunals podran imposar la pena inferior en grau a les assenyalades en atenció a l'escassa entitat del fet i a les circumstàncies personals del culpable. No es podrà fer ús d'aquesta facultat si concorregués alguna de les circumstàncies a que es fa referència en els articles 369bis i 370*”.

³ FD setè de la STS 484/2015, de 7 de setembre (RJ2015/4178)

Abans de 2015 hi havia hagut certa tolerància amb el funcionament de les associacions de consumidors de cànnabis, però després de totes aquestes sentències ja no es podrà al·legar el desconeixement de l'actual doctrina del consum compartit, per la qual cosa, sembla que el model d'associacions de consumidors de cànnabis espanyol, grans i professionalitzades, no podrà seguir existint, ja que estaran exposades a les penes com a mínim de l'article 368CP. No obstant això, les iniciatives parlamentàries estatals, de les CCAA, i la opinió pública cada vegada més favorable a normalitzar-ho, poden ajudar a obrir el debat per acabar regulant-ho aportant seguretat jurídica, i no seguint aplicant mà dura a través del CP, com pretén el govern del Partit Popular.

A Catalunya, la publicació de la Llei 13/2017, del 6 de juliol, de les associacions de consumidors de cànnabis, la qual a dia d'avui està suspesa la seva vigència i aplicació, hagués pogut ser un gran avenç per disminuir la inseguretat jurídica que a dia d'avui viuen moltes associacions, i potser hagués pogut acabar beneficiant a la resta d'arreu de l'Estat, però tot apunta que s'acabarà anul·lant com s'ha fet amb la Llei foral navarresa 24/2014, de 2 de desembre, bàsicament perquè segons el TC *"s'envaeix la competència exclusiva estatal en matèria de legislació penal"*⁴.

En aquest TFG em dedicaré a analitzar la doctrina actual del TS sobre el consum compartit de cànnabis i també la Llei catalana suspesa, tant des de l'àmbit jurídic com també des de la salut pública que és el bé jurídic que es vol protegir amb l'article 368CP.

2. ASSOCIACIONS DE CONSUMIDORS DE CÀNNABIS

2.1 Concepte

Per definir les associacions de consumidors de cànnabis em basaré amb diverses normatives que han arribat més o menys a una definició única, i que s'han fonamentat amb com estan funcionant la majoria d'elles. Per tant, obviaré la jurisprudència tot i que més endavant m'hi endinsaré i veurem que potser la definició no s'ajusta a la doctrina actual del TS o és molt general i no exclou específicament tipus d'associacions de consumidors de cànnabis que no tindrien cabuda dins del nostre ordenament.

Els primers ens de l'Estat que van abordar la regulació dels clubs socials de cànnabis van ser els municipis, aprovant ordenances i plans urbanístics tal com diuen Casals Madrid i Marcks (2017). Una va ser l'ordenança del municipi de Sant Sebastià, vigent des del 10 de desembre de 2014, on en el preàmbul es defineixen així:

"Els clubs socials de cànnabis són associacions sense ànim de lucre que s'autoabasteixen i distribueixen cànnabis entre els seus propis socis – consumidors terapèutics i/o lúdics -, tots majors

⁴ FJ cinquè de la STC de 14 de desembre de 2017 (JUR\2017\310720)

d'edat i en un àmbit privat, reduint danys associats al mercat clandestí i a determinats usos del cànnabis”

A la província de Girona, el primer municipi que es va llançar a regular-ho mitjançant ordenança va ser Girona el maig de 2014⁵ (vigent des del 29 de març de 2017), però n'hi ha hagut d'altres com Sarrià de Ter (vigent des del 15 de desembre de 2015), La Jonquera (vigent des del 2 de setembre de 2016), la d'Olot (vigent des del 8 de març de 2017)...

A nivell autonòmic trobem que a Catalunya, el 29 de gener de 2015, es va publicar la Resolució SLT/32/2015, de 15 de gener, per la qual s'aproven criteris en matèria de salut pública per orientar les associacions cannàbiques i els seus clubs socials i les condicions de l'exercici de la seva activitat per als ajuntaments de Catalunya, la qual establia en el preàmbul una definició que no incloïa res més que el que ja deia l'ordenança de Sant Sebastià⁶. Cal tenir en compte que aquesta Resolució és nul·la segons la Sentència número 950, d'1 de desembre de 2016, de la Secció Segona de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya dictada pel recurs ordinari número 178/2015, interposat pel Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat. Posteriorment es va publicar la Llei 13/2017, del 6 de juliol, de les associacions de consumidors de cànnabis, la qual va entrar en vigor el 14 de juliol de 2017, però actualment està suspesa la seva vigència i aplicació des de la presentació del recurs d'inconstitucionalitat número 5003-2017, el dia 13 d'octubre de 2017, tal com consta en la providència del Tribunal Constitucional de 28 de novembre de 2017. La definició que fa la Llei 13/2017 es basa en la realitat del model d'associacions de consumidors de cànnabis que existeixen a Catalunya, i és molt semblant a la de Sant Sebastià però classifica els danys en socials i de salut. L'article 4 estableix que les *associacions de consumidors de cànnabis* són:

“associacions sense ànim de lucre, legalment constituïdes, que s'autoabasten i distribueixen cànnabis entre llurs associats, tots ells majors d'edat, els quals consumeixen aquesta substància en un àmbit privat, sia amb finalitat lúdica o terapèutica, reduint així els danys socials i sobre la salut associats al mercat clandestí i a determinats usos del cànnabis”.

La Llei també defineix, un *club de consumidors de cànnabis*, que és:

⁵ L'acord provisional de la ordenança municipal reguladora de la ubicació de clubs socials de cànnabis i de les seves condicions d'exercici de la seva activitat al terme municipal de Girona va estar en informació pública 30 dies a partir del 29 de maig de 2014 en un primer període, del 5 al 22 de juliol de 2014 en un segon període i 30 dies a partir del 27 de febrer de 2017 en un tercer període. Atès que en aquest últim període no es va presentar cap al·legació o suggerència durant els 30 dies, es va entendre com a definitiu l'acord fins llavors provisional, de conformitat amb l'article 49 de la Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases de règim local

⁶ Els clubs socials de cànnabis són *“associacions sense ànim de lucre que s'autoproveeixen de cànnabis i en distribueixen entre els seus socis, tots ells majors d'edat, els quals consumeixen aquesta substància en un àmbit privat amb finalitats terapèutiques i/o lúdiques, de manera que es redueixen així els danys sobre la salut associats al mercat clandestí i a determinats usos del cànnabis”.*

“l’espai d’àmbit privat gestionat per una associació de consumidors de cànnabis, que reuneix les condicions idònies per al consum de cànnabis per part dels seus membres i on s’hi duu a terme principalment aquesta activitat”

A Navarra, el 15 de desembre de 2014, es va publicar la Llei foral 24/2014, de 2 de desembre, reguladora dels col·lectius d’usuaris de cànnabis a Navarra, la qual es va suspendre la seva vigència i aplicació des de la interposició per part del president del Govern del recurs d’inconstitucionalitat 1534-2015, el 16 de març de 2015, tal com consta en la providència del TC de 14 d’abril de 2015, suspensió mantinguda per Auto del TC de 7 d’octubre de 2015, i va ser declarada inconstitucional i nul·la segons la STC de 14 de desembre de 2017 (JUR\2017\310720), bàsicament perquè *“envaeix la competència exclusiva estatal en matèria de legislació penal”*. La Llei no definia explícitament el que s’entenia per associació de consumidors de cànnabis, però sí que recollia diversos requisits en diferents articles, com que eren associacions sense ànim de lucre, legalment constituïdes, els quals consumien aquesta substància en un àmbit privat i amb finalitat lúdica o terapèutica. Aquesta Llei establia que les finalitats dels clubs havien de ser treballar per a la disminució del mercat il·lícit de venda de cànnabis, però no es parlava explícitament de l’autoabastament. En el preàmbul s’esmentava que *“tant les finalitats i objectius, com l’organització interna dels clubs, havien de respectar sempre els límits establerts per la jurisprudència”*, i acabava anomenant els requisits jurisprudencials del consum compartit. La Llei navarresa era un text breu que no ambicionava regular exhaustivament l’activitat de les associacions de consumidors de cànnabis i pretenia recollir la doctrina del consum compartit del TS, cosa diferent a la Llei catalana que analitzaré més endavant.

Al País Basc, el 14 d’abril de 2016 va entrar en vigor la Llei 1/2016, de 7 d’abril, d’atenció integral d’addiccions i drogodependències del País Basc, on en l’article 83 s’apuntaven alguns elements de les associacions de consumidors de cànnabis (legalment registrades i sense ànim de lucre, constituïdes per persones majors d’edat consumidores de cànnabis, a part de col·laboració amb l’Administració, prevenció de les addiccions i promoció del consum responsable del cànnabis i altres substàncies) i establia que es regularien mitjançant reglament específic. Aquest article 83, està suspesa la seva vigència i aplicació, des del 13 de gener de 2017 que el president del Govern va interposar el recurs d’inconstitucionalitat 231-2017, tal com consta en la providència del TC del 31 de gener de 2017. Suspensió mantinguda per Auto del TC de 9 de maig de 2017.

En el marc legislatiu espanyol, els clubs socials de cànnabis no han tingut mai una regulació específica, sí que estan acollides dins del marc regulador de les associacions sense ànim de lucre, tal com ens recorda Parés Franquero i Bouso Saiz (2015). La LO 1/2002, de 22 de març, reguladora del dret d’associació, estableix que aquest dret està limitat a les associacions sense ànim de lucre, que les associacions s’han de constituir per acord de tres o més persones físiques o

jurídiques, que s'han de dotar d'un estatut que reguli el seu funcionament, i que s'han d'inscriure en el Registre Nacional d'Associacions o en els registres autonòmics creats (les entitats que el seu àmbit territorial superi el d'una comunitat autònoma hauran d'inscriure's al Registre Nacional⁷). Cal dir que a 1 de gener de 2018 hi havia 754 associacions relacionades amb el cànnabis inscrites en el Registre d'Associacions de la Direcció General de Dret i d'Entitats Jurídiques del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya (643 a la província de Barcelona, 55 a la província de Tarragona, 47 a la província de Girona i 9 a la província de Lleida)⁸.

En conclusió, tenim diferents definicions, però en totes hi ha un marc comú que vol respectar la normativa actual i la jurisprudència (han de ser associacions sense ànim de lucre...) i llavors unes continuen en la mateixa línia de respecte evitant pronunciar-se sobre temes controvertits (com l'autoabastament i la distribució) o dient que seguiran el que estableixi la jurisprudència, i d'altres intenten reflectir la realitat de les associacions de consumidors de cànnabis que hi ha en el seu territori, independentment del que digui la jurisprudència. També cal dir que ens podem trobar amb d'altres associacions de consumidors de cànnabis que no compleixin cap de les definicions descrites, però aquí no entraré perquè no és el model d'associació ni jurídic ni polític que es vol.

Per últim, trobo convenient fer un breu apunt, sense ànim de ser exhaustiu, sobre l'autoconsum, ja que posteriorment entraré a abordar l'autoconsum compartit que és el model amb què es basen o es volen basar les associacions de consumidors de cànnabis. L'Estat espanyol és signant de les convencions de les Nacions Unides i per tant, s'ha de remetre a les mateixes, les quals ha anat incorporant al seu ordenament jurídic, a més, també cal tenir en compte l'article 2 de la Decisió marc 2004/757/JAI del Consell, de 25 d'octubre de 2004, relativa a l'establiment de disposicions mínimes dels elements constitutius de delictes i les penes aplicables en l'àmbit del tràfic il·lícit de drogues, que estableix que les conductes punibles com la producció, fabricació, distribució, venda i cultiu de la planta de cànnabis *"no s'inclouran en l'àmbit d'aplicació de la present Decisió marc si els seus autors han actuat exclusivament amb finalitats de consum personal tal com ho defineixi la legislació nacional"*. Aquesta Decisió, Espanya la va haver de complir com a molt tard el 12 de maig de 2006, per tant, s'entén inclosa en l'article 368CP. No obstant això, existeix un marge d'apreciació per a les legislacions nacionals per acabar establint el significat *"d'actuar exclusivament amb finalitats de consum personal"*.

Així que, l'autoconsum és atípic penalment atenent a l'article 368CP, com la possessió de drogues per l'autoconsum, però un dels elements a valorar és la quantitat que es té per consumir, la qual

⁷ Segons el Reial decret 949/2015, de 23 d'octubre, pel que s'aprova el Reglament del Registre Nacional d'Associacions

⁸ Les dades s'han obtingut a través de la base de dades del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya que es pot consultar en el buscador online (guia d'entitats). A tipus d'entitat s'ha de posar "Associació" i a classificació específica "consumidors de cànnabis". Recuperat de http://justicia.gencat.cat/ca/serveis/guia_d_entitats/

haurà de ser considerada insignificant pel bé jurídic protegit, la salut pública, per no esdevenir possessió pel tràfic que sí que és una conducta típica penalment. El TS, s'ha basat amb una taula elaborada per l'Institut Nacional de Toxicologia, per acabar creant jurisprudència sobre les quantitats de referència per establir una presumpció *iuris tantum* sobre el destí de la substància (autoconsum o tràfic). No entraré a valorar el que estableix la jurisprudència, que a més ho separa entre la marihuana i l'haixix, perquè és extensa i podria donar per un altre TFG. De manera general puc dir que tot i que s'haurà d'estar a cada cas concret, en el cas que es detectin més quantitats que les establertes a la jurisprudència ja no es podrà considerar que és per autoconsum sinó per tràfic, per tant constitutiva de delictes, si no és que hagi estat adquirida de comú acord per diversos consumidors per a consumir-ho de manera compartida i sense ànim de revendre, és a dir, compra compartida per a consum compartit. Entraré més endavant sobre els requisits que marca la jurisprudència per considerar que un consum és compartit, per tant sense afectació al bé jurídic protegit per l'article 368CP, la salut pública. Per la via administrativa sí que tant l'autoconsum com la tinença poden ser sancionables segons la LO 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana (*Llei mordassa* o *Llei Fernández*). Un altre tema que també ha entrat a valorar el TS ha estat sobre les dosis mínima psicoactives (concentració de THC)⁹, o sobre el principi d'insignificança¹⁰ (Mayan Santos, 2007), però tampoc entraré a valorar aquestes qüestions.

A més, cal tenir en compte que l'article 368CP separa els casos on les substàncies o productes causin greu dany a la salut o no, i en d'altres articles del CP es parla de quantitats de notòria importància (articles 369¹¹, 370 i 376CP) i d'extrema gravetat (articles 370¹² i 376CP). Hi ha un Acord del Ple de la Sala 1a del TS, de 19 d'octubre del 2001, que determina les quantitats de notòria importància però també s'haurà d'estar a cada cas concret.

⁹ Entre els Acords de 3 de febrer de 2005 de la Sala Penal del TS se n'estableix un sobre el principi de mínims psicoactius en relació a l'article 368CP que estableix que cal "*continuar mantenint el criteri de l'Institut Nacional de Toxicologia relatiu a les dosis mínimes psico-actives, fins que es produeixi una reforma legal o s'adopti un altre criteri o alternativa*" (aquest criteri de l'Institut Nacional de Toxicologia és del 22 de desembre de 2003).

¹⁰ El principi d'insignificança és aquell on la quantitat de droga és tant insignificant que resulta incapaç de produir efecte nociu a la salut

¹¹ En l'article 369CP s'estableix, entre d'altres, que s'imposarà les penes superior en grau de l'article 368CP i multa del tant al quàdruple quan "*fos de notòria importància la quantitat de les esmentades substàncies objecte de les conductes a que es refereix*" l'article 368CP.

¹² En l'article 370CP es disposa, entre d'altres, que s'imposarà la pena superior en un o dos graus a l'assenyalada en l'article 368CP, quan les conductes descrites en l'article 368CP fossin d'extrema gravetat, a més d'imposar una multa del tant al triple del valor de la droga objecte del delictes. A més defineix quan es considerarà d'extrema gravetat "*es considerarà d'extrema gravetat els casos en que la quantitat de les substàncies a que es refereix l'article 368 excedis notablement de la considerada com de notòria importància, o s'hagin utilitzat vaixells, embarcacions o aeronaus com a mitjà de transport específic, o s'hagin portat a terme les conductes indicades simulant operacions de comerç internacional entre empreses, o es tracti de xarxes internacionals dedicades a aquest tipus d'activitats, o quan concorrin tres o més de les circumstàncies previstes en l'article 369.1*".

En resum, el consum de drogues està descriminalitzat a Espanya, tot i que si aquest consum es fa en llocs, vies, establiments públics o transports col·lectius serà qualificat com a infracció greu amb multa segons la LO 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana¹³. La tinença de plantes per a l'autoconsum no està penat sempre (sí que és infracció greu segons la LO 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana), només quan hi hagi intenció de traficar amb elles.

2.2 Evolució i història

Els últims 25 anys a Espanya s'ha anat formant el moviment social cànnabic que busca la normalització de la marihuana (Marín Gutiérrez i Hinojosa Becerra, 2017). Aquest moviment social ha anat agafant força a partir que ha anat augmentant el consum i ha intentat generar propostes concretes per aconseguir un canvi social i legislatiu, com millorar les condicions del consum i reduir el mercat clandestí. Aquesta defensa de la normalització gira entorn al dret dels adults a decidir sobre aspectes de la seva llibertat individual de consumir marihuana (Szasz, 2001). La cultura cànnabica va donar un salt després de l'entrada en vigor de la LO 1/1992, de 21 de febrer, de protecció de la seguretat ciutadana, més coneguda per la *Llei Corcuera*¹⁴, la qual en el seu article 25.1 establí com a infracció greu, la tinença i el consum de cànnabis a la via pública, sempre que no constituís infracció penal. La sanció de la infracció es podia suspendre si l'infractor es sotmetia a un tractament de deshabitació en un centre o servei degudament acreditat, en la forma i pel temps que reglamentàriament es determinés (tant si l'infractor era major com menor d'edat). Com deia, a partir d'aquesta LO va començar a gestar-se el moviment cànnabic, com a protesta per l'enduriment legal del seu consum.

Cal recordar que abans de l'entrada en vigor de la LO 1/1992, de 21 de febrer, concretament el 1991, ja s'havia constituït legalment a Barcelona la primera associació cànnabica, l' *Associació Ramon Santos d'Estudis sobre el Cànnabis (ARSEC)* (Marín Gutiérrez i Hinojosa Becerra, 2017 i Marín Gutiérrez, s.d.), la qual va ser reconeguda com la primera associació de consumidors de cànnabis que va portar a terme un conreu col·lectiu. Aquesta Associació va rebre el nom d'un advocat, Ramon Santos, que al llarg de la seva vida va defensar els interessos de les persones consumidores. ARSEC va enviar una carta a la Fiscalia antidroga per preguntar si el cultiu de cànnabis per a consum personal entre un grup d'usuaris adults constituïa algun delictes. La resposta

¹³ L'article 36.16 de la LO 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana considera una infracció greu "El consum o la tinença il·lícita de drogues tòxiques, estupefaents o substàncies psicotròpiques, encara que no estiguessin destinades al tràfic, en llocs, vies, establiments públics o transports col·lectius, així com l'abandonament dels instruments o altres efectes usats per això en els esmentats llocs".

¹⁴ José Luis Corcuera era ministre de l'Interior l'any 1992, durant el Govern de Felipe González (PSOE). Aquesta Llei va ser derogada per la LO 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana (*Llei mordassa* o *Llei Fernández*)

va ser que no podia considerar-se com una conducta delictiva. Així que, el 1993 *ARSEC* va fer una plantació col·lectiva a Reus, de dues plantes per soci, per un total de 97, destinades a autoconsum i sense ànim de lucre. Les plantes van ser confiscades per la Guàrdia Civil i els membres de la junta directiva d'*ARSEC* van ser portats a judici per un delictes de cultiu il·legal (Barriuso Alonso, 2011 i Marín Gutiérrez, 2016). L'Audiència Provincial de Tarragona, en la sentència de 12 de juny de 1996, va absoldre als responsables perquè va considerar que el cultiu tancat pels socis que s'havien declarat consumidors no implicava un perill per a tercers. Posteriorment, el TS en la sentència 1377/1997, de 17 de novembre, va condemnar als responsables d'*ARSEC* a una pena de quatre mesos i un dia d'arrest major i 500.000 pessetes de multa, ja que va estimar que el cultiu compartit implicava un “*perill abstracte*” per a la salut pública.

La sentència del TS contra *ARSEC* va comportar l'activació del moviment cannàbic espanyol sota el lema “*Contra la prohibición me planto*”, i va provocar, entre d'altres, l'obertura del *Club de Catadors de Cànnabis de Barcelona* el 2001, el qual va ser la primera associació amb un espai privat perquè els seus membres poguessin consumir productes de cànnabis i pel cultiu social (Barriuso Alonso, 2011 i Marín Gutiérrez, 2016). Paral·lelament, la Junta d'Andalusia va encarregar, a l'Institut Andalus de Criminologia, un informe jurídic per saber com es podia dispensar cànnabis legalment a malalts sense infringir la Llei, i d'aquí va sortir l'informe conegut com a *Informe Muñoz i Soto* (Muñoz Sánchez i Soto Navarro 2001), on es recollia que al centre de dispensació de cànnabis només hi hauria de tenir accés persones adultes fumadores habituals de cànnabis (no podien ser centres oberts al públic indiscriminadament ja que seria contrari a la legislació vigent), i que s'hi podria adquirir i consumir quantitats que no sobrepassessin el límit d'un consum normal (hauria de ser consum immediat, per tant, consum dins del recinte i no es podrien treure quantitats fora), i que no hi podria haver ànim de lucre ni derivació del cànnabis a terceres persones.

Tot i la sentència contra *ARSEC*, posteriorment el mateix TS va establir que la possessió de droga, inclús en grans quantitats, no era delictes si no existia intenció clara de traficar o vendre amb finalitats lucratives¹⁵. Concretament en la STS 1743/2001, d'1 d'octubre, sobre un cas d'un particular al que se li confisquen 25 boletes de 9,07 grams de cocaïna en total, amb un puretat del 75%, s'indicava que tot i que el “*dubte racional*” de l'Audiència Provincial podria ser qualificat de “*benèvol*”, aquest no era “*injustificat, irracional o il·lògic*”, per la qual cosa confirmava la sentència absolutòria d'instància. Se'l va absoldre bàsicament perquè va manifestar que la quantitat confiscada era pel seu propi consum, que havia comprat aquella gran quantitat perquè havia rebut una paga extra, que estava sotmès a un tractament de deshabituació, i perquè durant el

¹⁵ FD únic de la STS 1743/2001, d'1 d'octubre de 2001 i FD primer de la STS 1004/2003, de 9 de juliol de 2003

temps que els agents van vigilar a l'acusat no van veure que s'apropessin persones alienes a ell, ni tampoc cap acte de venda... Les resolucions del TS en aquesta línia van preparar el camí pel boom dels clubs de consumidors de cànnabis.

A partir d'aquí les associacions van anar regulant la seva situació i van començar a ser inscrites amb noms semblants a “*persones usuàries de cànnabis*” o “*persones consumidoras de cànnabis*”, en comptes de ser inscrites com a associacions per a l'estudi del cànnabis¹⁶, a més, van començar a esmentar en els seus estatuts la possibilitat de crear espais privats pel consum i el cultiu social (Barriuso Alonso, 2011). Així que les associacions de cànnabis es van anar formant a partir del model de l'ús compartit, és a dir, de l'autoconreu i l'autoconsum compartits pels membres de l'associació.

Un altre fet destacable és que, el 5 d'agost de 2013, el Fiscal General de l'Estat va promoure la Instrucció 2/2013, sobre algunes qüestions relatives a associacions promotores del consum de cànnabis. Apart, com molt bé diuen Parés Franquero i Bouso Saiz (2015), que el títol és tendenciós ja que les associacions no promouen el consum, cal destacar el següent:

-que els estatuts de les associacions han de descriure “*de manera precisa*” les finalitats i activitats¹⁷, i quan aquestes inclouen “*el cultiu i la distribució de la substància entre els seus socis, el Registre Nacional d'Associacions així com, en el seu cas, els registres autonòmics d'associacions solen apreciar indicis racionals d'il·licitud penal i traslladar les sol·licituds d'inscripció de les associacions a la Fiscalia General de l'Estat o a l'òrgan del MF corresponent al respecte territori*”, aquesta serà una denúncia que es donarà el curs processal corresponent¹⁸.

-que en cap cas és lícit el cultiu de cànnabis sense autorització administrativa encara que sigui per a ús privat. La Fiscalia diu que aquesta competència s'atribuïa al Servei de Control d'Estupefaents¹⁹ i en l'actualitat s'estableixen competències a l'AEMPS²⁰. Així s'incideix en la

¹⁶ Per jurisprudència reiterada del TS, i entre aquesta la STS 484/2015, de 7 de setembre (FD onzè): “*cal tenir en compte que l'activitat desenvolupada pels clubs socials de cànnabis, associacions, grups organitzats o similars no serà constitutiu de delictes quan consisteixi en proporcionar informació; elaborar o difondre estudis; realitzar propostes; expressar de qualsevol forma opinions sobre la matèria; promoure tertúlies o reunions o seminaris sobre aquestes qüestions*”.

¹⁷ L'article 7.1.d) de la LO 1/2002, de 22 de març, reguladora del Dret d'Associació disposa que: “*Els Estatuts hauran de contenir els següents extrems: ...d) Les finalitats i activitats de l'associació, descrits de manera precisa*”.

¹⁸ L'article 269 del Reial decret de 14 de setembre de 1882 pel que s'aprova la Llei d'Enjudiciament Criminal estableix que: “*Formalitzada que sigui la denúncia, es procedirà o manarà procedir immediatament pel Jutge o funcionari a qui es fes a la comprovació del fet denunciat, llevat que aquest no revestís caràcter de delictes, o que la denúncia fos manifestament falsa. En qualsevol d'aquests dos casos, el Tribunal o funcionari s'abstindran de tot procediment, sense perjudici de la responsabilitat en què incorreguessin si desestimessin aquella indegudament*”.

¹⁹ L'article 5 de la Llei 17/1967, de 8 d'abril, per la que s'actualitzen les normes vigents sobre estupefaents i adaptant-les al que s'estableix en el conveni de 1961 de Nacions Unides (Llei i article actualment vigents) disposa que: “*Seran comeses del Servei de Control d'Estupefaents: a) L'autorització, intervenció, vigilància i control del cultiu, collites, emmagatzematge, dipòsit, producció i fabricació de productes o substàncies estupefaents i les seves primeres matèries. b)...*”

vigència i abast absolut de l'article 22 de la Llei 17/1967, de 8 d'abril, per la que s'actualitzen les normes vigents sobre estupefaents i adaptant-les al que es disposa en el conveni de 1961 de les Nacions Unides (avui encara vigent)²¹. Parés Franquero i Bouso Saiz (2015), diuen que aquesta ordre no es pot complir ja que *“el cànnabis, en la seva forma natural, no es considera un medicament o un producte sanitari segons la legislació espanyola”*.

-que les *“activitats de cultiu de les substàncies estupefaents podran tenir rellevància penal quan estiguin preordenades a la seva distribució entre tercers persones, incloent en aquest concepte la difusió entre els integrats de l'associació investigada”*.

Val (2017) diu que la instrucció de la Fiscalia *“abonava el terreny judicial per a la criminalització de qualsevol entitat cannàbica que pretengués executar actes de cultiu col·lectius”*.

En definitiva, les associacions de consumidors de cànnabis estan ajudant a normalitzar el cànnabis, contribuint a una menor estigmatització cap als consumidors i a una major tolerància social, la qual cosa ha comportat un assentament cultural tal com diu Martínez Oró (2014). El moviment cannàbic s'ha qualificat com un moviment social que persegueix un canvi legislatiu (Marín Gutiérrez, 2008), per guanyar sobretot en seguretat jurídica i acabar amb la seva fiscalització. El consum de cànnabis està estès al nostre país tot i tractar-se d'un producte il·legal. El programa d'enquestes biennal sobre alcohol i altres drogues a Espanya (*Edades*) de 2015, del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, fet a població resident en llars (entrevista personal en el domicili), mostra una prevalença de consum de cànnabis en els últims 12 mesos d'un 9,5% entre la població general de 15 a 64 anys (11,1% a Catalunya), un 13,3% en homes i 5,6% en dones. Aquest estudi també mostra que un 31,5% ha consumit cànnabis almenys una vegada a la vida (32,9% a Catalunya), mentre que un 7,3% n'ha consumit els darrers 30 dies (8,6% a Catalunya), i diàriament en els últims 30 dies n'ha consumit un 2,1% de la població (2,5% a Catalunya, essent d'un 3,5% en la població de 15 a 29 anys i de 2,2 en la població de 30 a 64 anys). Entre els consumidors veiem que un 53% consumeix marihuana, un 17% haixix, un 40% marihuana i haixix, i un 89% mescla de cànnabis i tabac^{22, 23}.

²⁰ L'article 7 del Reial Decret 1275/2011, de 16 de setembre, pel que es crea l'Agència estatal “Agència Espanyola de Medicaments i Productes Sanitaris” i s'aprova el seu estatut, estableix que: *“Seran competències de l'Agència les següents:...27. Desenvolupar les funcions i responsabilitats estatals d'inspecció i control en matèria de tràfic i ús lícits d'estupefaents i substàncies psicotròpiques”*.

²¹ L'article 22 de la Llei 17/1967, de 8 d'abril, remarca que: *“No es permetran altres usos dels estupefaents que els industrials, terapèutics, científics i docents autoritzats d'acord a la present Llei. Els estupefaents hauran de ser usats o consumits precisament per l'objecte amb què hagin estat subministrats pel Servei o dispensats per les farmàcies, considerant-se prohibits qualsevol canvi o consum, encara que es porti a terme per la mateixa persona o Entitat que hagi obtingut legalment els estupefaents, a no ser que s'obtingui, també reglamentàriament, l'autorització o la prescripció necessària pel nou ús o consum”*.

²² *Edades* és un programa d'enquestes sobre alcohol i drogues que fa el Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, cada dos anys arreu d'Espanya. El més recent és del 2015. Recuperat de http://www.pnsd.msssi.gob.es/profesionales/sistemasInformacion/sistemaInformacion/pdf/2015_EDADES_Informe.pdf

2.3 Consum compartit

2.3.1 Concepte

El funcionament de les associacions de consumidors de cànnabis es vol basar en la doctrina del consum compartit del TS que considera aquests tipus de consums atípics segons l'article 368CP. L'autoconsum col·lectiu o consum compartit, no deixa de ser una modalitat d'autoconsum però en aquest cas són diferents usuaris junts que fan un autoconsum, per tant per extensió també hauria de ser una conducta atípica. En el FJ novè de la STS 360/2015, de 10 de juny (RJ\2015\2016) queda clar:

“És doctrina reiterada d'aquesta Sala, que de la mateixa forma que l'autoconsum de droga no és típic, el consum compartit o autoconsum plural entre addictes no constitueix una conducta penalment sancionable (STS 1102/2003, de 23 de juliol (RJ 2003, 5392), 850/2013, de 4 de novembre (RJ 2013, 7339) i 1014/2013, de 12 de desembre (RJ 2014, 329), entre d'altres)”.

En aquest mateix FJ s'especifica quan serà aplicable aquesta atipicitat del consum compartit. Serà aplicable quan concorrin 4 requisits o circumstàncies, les següents:

- “1-Que es tractin de consumidors habituals o addictes que s'agrupen per consumir la substància. Amb aquesta limitació es pretenen evitar supòsits d'afavoriment del consum il·legal per tercers, que és precisament la conducta que sanciona expressament el tipus, llevat els que ja fossin consumidors habituals de les substàncies en qüestió.*
- 2-El consum de la mateixa s'ha de portar a terme en “lloc tancat”. La finalitat d'aquesta exigència és evitar la promoció pública del consum i la difusió de la substància als que no formen part dels inicialment agrupats.*
- 3-Haurà de circumscriure's l'acte a un grup reduït d'addictes o drogodependents i ser aquests identificables i determinats.*
- 4-No s'inclouen en aquests supòsits les quantitats que superin la droga necessària pel consum immediat. En conseqüència, només s'aplica a quantitats reduïdes, limitades al consum diari”.*

En el mateix FJ novè s'especifica que en la STS 1472/2002, de 18 de setembre (RJ\2002\8152) o en la STS 888/2012, de 22 de novembre (RJ\2012\11378), no s'assenyalen 4 requisits sinó 6, tot i que són els mateixos esmentats anteriorment però fraccionats. Són els següents:

- “1-En primer lloc, els consumidors han de ser tots ells addictes, per excloure la reprovable finalitat de divulgació del consum d'aquestes substàncies nocives per a la salut (STS de 27 de gener de 1995 (RJ 1995, 681)).*
- 2-El consum s'ha de produir en lloc tancat o, almenys, ocult a la contemplació per tercers aliens, per evitar, amb aquest exemple, la divulgació de tan perjudicial pràctica (STS de 2 de novembre de 1995 (RJ 1995, 8011)).*
- 3-La quantitat ha de ser reduïda o insignificant (STS de 28 de novembre de 1995 (RJ 1995, 8326)) o, com menys, mínima i adequada pel seu consum en una sola sessió o trobada.*
- 4- La comunitat que participi en aquest consum ha de ser integrada per un número reduït de persones que permeti considerar que estem davant d'un acte íntim sense transcendència pública (STS de 3 de març de 1995 (RJ 1995, 1794)).*
- 5- Les persones dels consumidors han d'estar concretament identificades, per poder controlar degudament tant el número de les mateixes, en relació amb l'anterior requisit, com les seves condicions personals, a propòsit del primer requisit (STS de 31 de març de 1998 (RJ 1998, 3760)).*
- 6- S'ha de tractar d'un consum immediat (STS de 3 de febrer de 1999 (RJ 1999, 967))”.*

²³ A través de l'estudi Edades, el Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya explota les dades sobre Catalunya. Recuperat de http://drogues.gencat.cat/web/.content/minisite/drogues/professionals/epidemiologia/2015/INFORME-EDADES-2015_DEFINITIU_format-DS.pdf

També, aquest FJ acaba fent referència al FJ divuitè de la STS 1014/2013, de 12 de desembre (RJ\2014\329), la qual estableix que alguna de les exigències per ser aplicable l'atipicitat del consum compartit pot ser “*matizada, o fins i tot excloua en supòsits específics*”. Posa per exemple que si un grup reduït d'addictes s'agrupen per comprar i consumir una substància estupefaent, pot ser difícil que concorrin tots els requisits esmentats sobretot si la intervenció penal es produeix en el moment inicial de l'adquisició. Acaba concluint que el que se sancionarà segons l'article 368CP, serà “*la promoció, l'afavoriment o la facilitació del consum il·legal, i els actes de cultiu, elaboració o tràfic només són exemples, però no exhaustius, de realitzar aquesta finalitat típica, a la que també pot estar destinada la possessió, encara que no necessàriament*”, o també ho podria ser la donació o el transport.

Pel que fa al tipus de consumidor, la jurisprudència indica que s'han de tractar de consumidors habituals o addictes (STS 360/2015) o senzillament addictes (STS 1472/2002), ja que si així no fos, hi hauria greu risc d'impulsar-los al consum o habituació, però no obstant això, el concepte s'ha ampliat i es consideren addictes “*els consumidors habituals de cap de setmana*”, ja que és la més “*típica i usual dels casos de consum compartit*” (STS 76/2011, de 23 de febrer, STS 983/2000, de 20 de maig i STS 237/2003, de 17 de febrer).

A partir d'aquí, analitzaré el que ha establert la jurisprudència del TS més recentment per a clarificar la doctrina actual del consum compartit.

2.3.2 Anàlisi jurisprudencial del TS: sentència *Ebers*, sentència *Three Monkeys España* i sentència *Pannagh*

A Espanya no està regulat que una associació de consumidors de cànnabis pugui cultivar cànnabis i distribuir-la entre els seus socis, i per tant, tampoc la quantitat màxima de substància que pot ser cultivada, el nombre màxim de socis que pot tenir l'associació... La jurisprudència entén que cada cas és un món i s'han de valorar diferents aspectes abans de considerar si la conducta és típica o atípica d'acord amb l'article 368CP.

Tot seguit analitzaré tres sentències que van suposar un abans i un després per les associacions de consumidors de cànnabis del nostre país. Concretament són la STS 484/2015, de 7 de setembre (sentència *Ebers*), la STS 596/2015, de 5 d'octubre (sentència *Three Monkeys España*) i la STS 788/2015, de 9 de desembre (sentència *Pannagh*). Sense ser exhaustiu detallo els fets provats més destacats de cada sentència.

La *Asociación de Estudios y usuarios del cañamo Ebers* de Bilbao es va inscriure al Registre General d'Associacions del País Basc. Aquesta Associació tenia 290 socis. En els estatuts es deia que, entre d'altres, tindrien un “*lloc en el que experimentar amb genètica pels nostres usos, tant*

terapèutics com lúdics". Explicitament no es parlava de cultiu tot i que sí que en *"l'acord de cultiu col·lectiu"* que havien de subscriure els socis, hi anava implícit; aquests també havien de subscriure un *"contracte de previsió de consum"*. L'Associació va posar en funcionament un sistema de cultiu de cànnabis per disposar d'una producció per cobrir les necessitats de consum dels associats (van contractar un jardiner). Es va establir un màxim de substància per associat de 2 grams per dia i es permetia una acumulació en el propi domicili particular del soci per 6 mesos. Cada soci pagava la quantitat dispensada i una quantitat d'inscripció. Disposaven d'un reglament intern que els socis es comprometien a complir, en el que deia que *"no podien sortir del local fumant cànnabis o exhibir o mostrar en el carrer el que havien comprat, ser esperat als voltants per terceres persones indiscriminadament o consumir en el local altres substàncies diferents al cànnabis o derivats i per suposat el seu tràfic, mitjançant lucre o no"*. La Policia local de Bilbao va entrar i registrar el domicili de l'Associació i van trobar diverses substàncies, equips i estris per manipular cànnabis, diners, persones consumint al local, i persones que estaven pels voltants del domicili amb quantitats de marihuana. No va quedar acreditat que l'Associació tingués com a finalitat, o que realitzés l'activitat de distribució a terceres persones de marihuana. Tampoc va quedar acreditat cap cas que la droga s'hagués entregat a persones no sòcies, ni tampoc que s'entregués als socis més quantitat que la que corresponia en virtut de contracte, entre d'altres.

L'Associació *Three Monkeys España* de Barcelona va sol·licitar la seva inscripció al Registre Nacional d'Associacions davant la Secretaria General Tècnica del Ministeri de l'Interior, però no es va resoldre l'expedient abans de la intervenció de la Guàrdia urbana de Barcelona. En els seus estatuts van posar clarament que es portaria a terme el cultiu, distribució entre socis i consum per aquests, de cànnabis i els seus derivats o preparats. Tenia un número de socis indeterminat (no consta el número). No els animava l'ànim de lucre en la seva activitat i *"els socis havien de pagar una quota anual a més de la substància que adquirissin pel seu consum en la seu de l'associació"*. La Guàrdia Urbana de Barcelona va entrar i registrar el domicili de l'Associació i va confiscar equips, estris, haixix i marihuana, i bitllets i monedes.

La *Asociación de Usuarios/as de Cannabis Pannagh* de Bilbao va ser inscrita en el Registre General d'Associacions del País Basc. En aplicació de l'article 2 del seu Estatut es va establir i va ser acceptat pels socis, l'activitat de cultiu per consum privat d'aquests. El cultiu només arribava a cobrir el conjunt de les previsions que els socis havien fet pel període en curs. La participació de cada soci no podia excedir els 2 grams per dia. L'Associació tenia 320 socis actius. La Policia municipal de Bilbao va entrar i registrar la seu de l'Associació i va trobar equips, estris, cànnabis, diners... També va interceptar persones sòcies de l'Associació que estaven pels voltants del domicili amb quantitats de marihuana. No va quedar acreditat que l'Associació tingués com a finalitat, o que la seva activitat fos de distribució a terceres persones de marihuana o cànnabis.

Tampoc va quedar acreditat cap cas que la droga s'hagués entregat a persones no sòcies, ni tampoc que s'entregués als socis més quantitat que la que corresponia en virtut de contracte, entre d'altres.

En els tres casos es va acabar casant les sentències d'instància que van absoldre per un delictes contra la salut pública als responsables de les tres associacions de consumidors de cànnabis (*Asociación de Estudios y usuarios del cañamo Ebers*, *Three Monkeys España* i *Asociación de Usuarios/as de Cannabis Pannagh*), ja que es va entendre en tots tres casos, que les modalitats d'associació que estaven obertes a un indiscriminat número de socis i que gestionaven grans quantitats de cànnabis, comportaven un “*risc real i patent de difusió del consum*” i una impossibilitat de controlar el destí que podien donar al cànnabis els seus receptors (socis), a part de l'alteritat entre la junta directiva i els socis, considerant aquests últims com a tercers i a més, presumint el risc de difusió a tercers no socis. Així que els responsables de les tres associacions eren culpables de crear la font d'aquests riscos incontrolables i reals. Per tant, el TS va establir que es complien “*les exigències de la tipicitat de l'article 368CP*”. Per arribar fins aquí el TS va fer una extensiva argumentació que més endavant desenvoluparé en diferents apartats (perill abstracte, cultiu compartit, consum il·legal, ànim de lucre...), per acabar decidint que s'estava davant d'una conducta típica, per tant penada.

A partir de les sentències del TS que anul·len les sentències d'instància que van absoldre als acusats, el TS entra a valorar, en una segona sentència, a veure si concorre algun tipus d'error, i en tots tres casos resol que estem davant d'un error vencible de prohibició²⁴ (a *Three Monkeys Espanya* es recollia explícitament en els seus estatuts el cultiu compartit, mentre que en la resta no s'explicitava clarament), i segons l'article 14.2CP disposa que aplicarà la pena inferior en un o dos graus²⁵, per acabar condemnant per un delictes contra la salut pública en la seva modalitat de substàncies que no causen greu dany a la salut:

-A tres acusats d'*Ebers* a 8 mesos de presó, cadascun, amb l'accessòria d'inhabilitació pel dret de sufragi passiu durant el temps de condemna i multa de 5.000€ amb responsabilitat personal subsidiària en cas d'impagament de 20 dies. Va absoldre als acusats dels delictes d'associació il·lícita i d'integració en grup criminal. També va condemnar a dos acusats més d'*Ebers*, amb apreciació de modalitat atenuada d'escassa modalitat del fet, a tres mesos de presó amb l'accessòria d'inhabilitació pel dret de sufragi passiu durant el temps de condemna. A més, va condemnar a cadascun dels cinc a abonar una desena part del total de les costes processals causades, declarant-se d'ofici la meitat restant. Procedint el decomís de la substància, efectes i diners ocupats (800€).

²⁴ Majoritàriament perquè podien haver tingut dubtes sobre la legalitat del que estaven fent

²⁵ L'article 14.3CP estableix que: “*L'error invencible sobre la il·licitud del fet constitutiu de la infracció penal exclou la responsabilitat criminal. Si l'error fos vencible, s'aplicarà la pena inferior en un o dos graus*”

-A tres acusats de *Three Monkeys España* a les penes per a cadascun de 8 mesos de presó amb l'accessòria d'inhabilitació especial per a l'exercici del dret de sufragi passiu i meitat de les costes processals de la instància. Va decomissar la substància i el metàl·lic intervingut (1.186,12€). Els va absoldre dels delictes d'associació il·lícita i d'integració en grup criminal. No va posar multa segons l'article 368CP²⁶ perquè no es va establir clarament la quantitat de cànnabis.

-A dos acusats de *Pannagh* a la pena per a cadascun d'ells d'1 any i 8 mesos de presó, amb l'accessòria d'inhabilitació pel dret de sufragi passiu durant el temps de condemna i multa de 250.000€, amb responsabilitat personal subsidiària en cas d'impagament de 20 dies. Va absoldre a un altre acusat, i en va condemnar a dos més, amb la seva modalitat atenuada d'escassa entitat del fet, amb la pena per a cadascun de 6 mesos menys 1 dia de presó, amb l'accessòria d'inhabilitació pel dret de sufragi passiu durant el temps de condemna. Va absoldre a tots els acusats dels delictes d'associació il·lícita i d'integració en grup criminal, i a més va decomissar la substància, efectes i diners, i va destruir la substància i les mostres obtingudes pel seu anàlisi. Així mateix va declarar d'ofici la meitat de les costes processals i la resta es va distribuir en proporció a les condemnes.

És important destacar els vots particulars. En la sentència *Ebers* cinc dels quinze membres de la sala van emetre un vot particular defensant l'absolució a través d'un error de prohibició invencible, tot i que deixaven clar que els clubs com *Ebers* no haurien de ser legals. En la sentència *Three Monkeys España* hi va haver un vot particular d'un magistrat que també va emetre un vot particular en la sentència *Ebers* i es va pronunciar en la mateixa línia, que els clubs com *Three Monkeys Espanya* no haurien de ser legals però defensava l'absolució per la via de l'error de prohibició invencible, per l'exclusió de la culpabilitat atesa la no exigibilitat d'una altra conducta, i per la doctrina sobre els límits de revisar en cassació la sentència absolutòria en instància al no haver estat escoltades les persones absoltes en la instància²⁷. En la sentència *Pannagh* no hi va haver cap vot particular.

²⁶L'article 368CP estableix que: "Els que executin actes de cultiu, elaboració o tràfic, o d'una altra manera promoguin, afavoreixin o facilitin el consum il·legal de drogues tòxiques, estupefaents o substàncies psicotròpiques, o les posseeixin amb aquelles finalitats, seran castigats amb les penes de presó de tres a sis anys i multa del tant al triple del valor de la droga objecte del delictes si es tractés de substàncies o productes que causin greu dany a la salut i de presó d'un a tres anys i multa del tant al doble en la resta de casos. No obstant el que es disposa en el paràgraf anterior, els tribunals podran imposar la pena inferior en grau a les assenyalades en atenció a l'escassa entitat del fet i a les circumstàncies personals del culpable. No es podrà fer ús d'aquesta facultat si concorreguessin alguna de les circumstàncies a que es fa referència en els articles 369 bis i 370"

²⁷ En el FJ tercer de la STS 582/2017, de 19 de juliol, es disposa que "Amb la STS 462/2013 de 30 de maig i la STS 493/2015, entre les més recents, hem de recordar que la doctrina sobre la revisió de les sentències absolutòries en la instància del TC, ha anat consolidant-se, des de la primera sentència dictada pel TC, la STC 167/2002, així com la d'aquesta Sala i seguint ambdues en aquest aspecte el TEDH. Actualment es manté que s'han establert severes restriccions a la possibilitat de rectificar en via de recurs els aspectes fàctics de sentències absolutòries amb la finalitat de consignar un nou relat de fets provats al que unir un pronunciament condemnatori contra qui havia resultat absolt en la instància. Aquesta jurisprudència exigeix des del dret a un procés amb totes les garanties, que, quan les qüestions a resoldre afecten als fets, tant objectius com subjectius, i sigui necessària per la seva resolució la valoració de proves personals, és precisa la pràctica d'aquestes proves davant del Tribunal que resol el recurs" i afegeix que "és precís

Quinze magistrats van resoldre la sentència *Ebers*; cinc magistrats la de *Three Monkeys España*, els quals tots cinc també van resoldre la sentència *Ebers* (un dels quals va emetre vot particular en totes dues sentències, i un altre es va adherir parcialment a un vot particular en la sentència *Ebers*); i cinc la de *Pannagh*, tres dels quals també van resoldre la sentència *Ebers* però cap *Three Monkeys España*.

Les tres condemnes a les associacions de consumidors de cànnabis es van recórrer al TC. En el primer cas, el TC ja ha resolt el recurs d'emparament contra la STS 484/2015, de 7 de setembre (*Ebers*). En data 14 de gener de 2018 encara no he pogut consultar la sentència perquè el TC no la ha publicat però segons el que diu Barriuso Alonso (2018) el TC centra la seva resolució amb el principi de legalitat i amb el dret a la defensa. Sobre el principi de legalitat acaba establint que la manera que el TS interpreta l'article 368CP és “*correcta, previsible i proporcionada*”, i pel que fa al dret de defensa, admet que s'ha violat el dret a la defensa dels condemnats, ja que a instància se'ls va absoldre i el TS els va condemnar per fets que no s'havien pogut defensar a instància, tal com acabo de comentar en el paràgraf anterior a l'anterior (vot particular en la STS *Three Monkeys España* per la doctrina sobre els límits de revisar en cassació la sentència absolutòria en instància).

Tot seguit desenvoluparé en diferents apartats diversos elements que el TS analitza en les tres sentències. Ens els primers apartats són elements que poden ajudar a discernir si estem davant d'una conducta típica o atípica segons l'article 368CP, i en els últims són elements o delictes que el TS també analitza en menor o major grau.

A) Perill abstracte

El TS estableix que el delicte tipificat en l'article 368CP és un delicte de perill abstracte. Determina que “*aquests tipus de delictes són aquells que incriminen conductes perilloses segons l'experiència general i que resulten punibles sense la necessitat de posar concretament en perill el bé jurídic protegit*”. Per tant, “*el cultiu de plantes que produeixen matèria primera pel tràfic de drogues és un acte característicament perillós per a la salut pública, encara que no s'hagi arribat a produir un perill concret. La qüestió de la idoneïtat de la que es parla en la sentència, consegüentment, no depèn de la concreció del perill, sinó exclusivament de l'abstracta adequació al mateix que ha establert el legislador*”. En aquesta línia el TS també determina que no tots els cultius seran penalment rellevants, ja que el perill abstracte s'ha de contraposar amb l'alteritat i amb la resta d'elements de la doctrina del consum compartit.

donar a l'acusat absolt en la instància la possibilitat de ser escoltat directament pel Tribunal que coneix del recurs”.

A partir del que hem vist en el punt 2.3.1 i vistes les tres sentències que he desenvolupat en aquest apartat, per concretar aquest perill abstracte cal tenir en compte bàsicament segons el TS:

“les quantitats de droga usades, el risc real i patent de difusió del consum, la certesa de constatar la condició de consumidors o usuaris de la substància, i controlar el destí que puguin donar al cànnabis els seus receptors”

I remarca que:

“no es tracta d'imputar als responsables de l'Associació el mal ús per part d'alguns socis o l'incompliment dels seus compromisos; és que precisament aquesta incapacitat de controlar inherent a l'estructura creada comporta el risc de difusió que vol combatre el legislador penal” (incapacitat de controlar si hi ha difusió de la droga a tercers...)

El TS considera que els responsables de les associacions són autors d'haver creat “*la font d'aquests riscos incontrolables i reals*”, associacions que tenen 290, un número indeterminat i 320 associats. No es determina en cap de les tres sentències un màxim de socis a partir del qual es pugui considerar que ja hi ha aquesta incapacitat de control, tot i que en el vot particular del magistrat Don Cándido Conde-Pumpido en la sentència *Ebers*, vot al que s'adhereixen totalment dos magistrats més, i parcialment un altre, demana uns criteris, i fins i tot en proposa alguns, ja que estableix que amb la sentència es dóna “*una resposta insuficient i insegura que no resol amb claredat el problema, i per el contrari el perpetua*”. Sobre els criteris proposa que l'agrupació no hauria d'excedir de 30 membres, que el consum hauria de ser exclusiu en lloc tancat amb la prohibició de la retirada de la substància del local de l'associació, que l'autosubministrament col·lectiu hauria de ser a través d'un cultiu propi, que els consumidors haurien de ser habituals, majors d'edat i en ple ús de les seves facultats, que hi hauria d'haver un període de carència prolongat des de la incorporació a l'agrupació fins a l'adquisició del dret de compartir la substància, que s'hauria d'evitar l'ànim de lucre... Miró Miquel (2017), diu que Don Cándido Conde-Pumpido fa referència a agrupació i no a associació perquè “*sembla excloure la possibilitat que el col·lectiu s'organitzi d'acord amb la llei d'associacions, com es feia fins ara.. aquesta cautela es correspon amb l'exigència de la doctrina del consum compartit que l'acció sigui un fet aïllat o esporàdic*”.

En el FJ primer de la sentència *Pannagh* s'explicita exactament que

“no pot considerar-se que no existeixi risc de difusió de la substància repartida quan els socis de l'entitat podien fer el que tinguessin per conveniència amb la substància: consumir-la en el local de l'Associació; emportar-se-la pel seu consum en qualsevol lloc, com a la via pública; o inclús procedir a la seva transmissió o venda a tercers; i res s'ha acreditat que hagués fet la pròpia entitat o els seus responsables per neutralitzar-ho a part d'efectuar el registre i pagar les quotes, resultant per això afectat el bé jurídic protegit”.

En les tres sentències el TS es basa bàsicament amb el “*risc real i patent de difusió del consum*” entre terceres persones per acabar condemnant als acusats. És a dir, que l'activitat de les associacions de cultivar i distribuir la droga entre els seus socis és una acció idònia per produir un

perill per a la salut pública, tant per les quantitats de cànnabis amb què treballaven, com pel nombre elevat de socis, com per la impossibilitat de controlar el destí que poguessin donar al cànnabis els seus receptors. Muñoz Sánchez (2017) diu que l'existència d'aquest risc no assoleix el nivell de risc exigint en el tipus, ja que *“tal risc per si mateix no és un risc típic”* i posa per exemple les plantacions de cascall autoritzades pel Ministeri de Sanitat, Consum i Igualtat, i diu que *“encara que ha donat lloc a la sostracció del làtex de les càpsules del cascall per terceres persones, en cap cas s'ha plantejat la possible responsabilitat de les entitats autoritzades que cultiven el cascall”* (Muñoz Sánchez, 2008). Muñoz Sánchez (2017) afegeix que tampoc considera que *“el fet que cada soci pugui disposar lliurement de la quantitat de cànnabis que li correspongui pel seu consum suposi un risc típic”*, atesa la jurisprudència sobre la quantitat necessària pel consum personal que no suposa un risc de transmissió a tercers i presumeix que la possessió de la droga és per a consum personal. No obstant això, a *Ebers* cada soci podia treure de l'Associació la droga necessària per a sis mesos, quantitat que sobrepassa la quantitat que marca la jurisprudència per a considerar-lo consum personal sense finalitat de tràfic. Per tant, sí que estaríem davant d'un indicatiu de finalitat de tràfic però Muñoz Sánchez (2017) diu que tot i que és un indicatiu, aquest pot neutralitzar-se per les circumstàncies concretes del cas que permetin justificar l'acumulació de cànnabis. Afegeix que seria *“difícilment explicable establir un número de socis màxim com a regla fixa per determinar l'atipicitat...ja que no es tracta d'un criteri quantitatiu sinó de poder afirmar si és un cultiu compartit entre els socis o es tracta d'un cultiu amb finalitats de difusió entre terceres persones”* i també diu que *“el voluminós número de socis és una conseqüència de la realitat respecte al consum a Espanya d'aquesta substància”*.

A més, el TS entén que la difusió als socis suposa ja una entrega a terceres persones, perquè diferencia els consumidors distribuïdors i els consumidors receptors²⁸. En el raonament jurídic setè de l'Auto del TS de 26 de gener de 2016, que resol l'incident de nul·litat²⁹ presentat pels condemnats en la sentència *Ebers*, s'estableix que *“no es condemna als acusats per ser socis d'aquest club o associació, sinó per participar activament en l'organització del cultiu i distribució de la marihuana per a tercers (els propis socis)”*, i es sanciona per l'estructura dels consumidors distribuïdors per facilitar la droga als consumidors receptors. Muñoz Sánchez (2017) diu que *“és un supòsit anàleg a quan diversos consumidors encarreguen a un altre perquè compri la droga*

²⁸ En concret s'estableix que (FD onzè *Ebers*, FD vuitè *Three Monkeys España*, FD primer *Pannagh*) *“un reduït nucli de persones organitza, i dirigeix l'estructura associativa. Disposen i preparen tota la intendència, abastiment, distribució, control, cultiu i posen aquestes estructures al servei d'un grup ampli i indiscriminat d'usuaris que es limiten a obtenir les substàncies previ pagament de la seva quota i del seu cost. Això és facilitar el consum de tercers. Hi ha distribuïdors – encara que siguin també consumidors – enfront a simples consumidors receptors. Aquesta forma de distribució és conducta no tolerada penalment”*

²⁹ Els condemnats de la sentència *Ebers* van presentar l'incident de nul·litat fonamentat amb la vulneració de drets fonamentals (tal com ho estableix l'article 53.2CE) d'acord amb l'article 241.1 de la LOPJ. El TS va resoldre que no hi havia lloc a la nul·litat.

que aniran a consumir. Des d'aquesta perspectiva difícilment es pot parlar d'alteritat, que es difongui la droga entre terceres persones", per tant, estariem davant d'una conducta atípica.

B) Cultiu compartit

El TS estableix que *"la filosofia que inspira l'atipicitat del consum compartit pot projectar-se sobre supòsits de cultiu col·lectiu"*, però s'haurà d'analitzar específicament cada cas concret, ja que a dia d'avui no hi ha uns requisits establerts per cultivar cànnabis que hauria de complir una associació de consumidors de cànnabis que s'abastés d'un cultiu propi. En el cas que existís seria com acabar de *"definir la tipicitat"* de l'article 368CP en el consum compartit, però no és així i ens hem de basar amb el que ens disposa la jurisprudència.

A partir de la sentència *Ebers* i de les cinc posteriors dictades pel TS³⁰, Miró Miquel (2017) ens proposa possibles models organitzatius *"on es correran menys riscos de ser processat i condemnat"*. Un dels models que proposa és el que anomena *"model Conde-Pumpido o restringit"*. Aquest model es basa amb el que va dir el magistrat Don Cándido Conde-Pumpido en el seu vot particular en la sentència *Ebers* on demanava que *"es determinés amb absoluta precisió i certesa l'àmbit de les conductes típiques per assegurar la predictibilitat de les resolucions judicials"*, i proposava una sèrie de criteris que podrien complementar l'actual doctrina. Aquest model segons Miró Miquel (2017), pel que fa al cultiu, es basaria amb un autosubministrament col·lectiu a través d'un cultiu propi i diu que sembla que no es permetria l'adquisició mancomunada, i a més diu que *"si s'adquireix o no en el mercat il·lícit no és lo rellevant des del punt de vista penal, sinó el fet de posar o no en perill la salut pública"*³¹. En aquest model no es permetria retirar la substància del local. Un dels altres models que proposa és el *"model agrupacions"* on *"un grup de persones crea una associació, lloga un local i quan els socis ja es coneixen entre sí, un grup d'ells, no més de trenta persones, realitza un acord privat i exclusiu de cultiu o compra mancomunada de cànnabis pel seu repartiment..."*

El TS estableix que si el cultiu compartit va seguit d'un consum compartit afavorirà l'atipicitat però no és imprescindible. Diferencia dos supòsits:

1-El consum compartit que es caracteritza pel consum en un moment episòdic i prové d'una compra compartida. El consum de la droga és en un moment puntual (com en el cas de festes o celebracions) i és el cas d'un consum compartit entre amics coneguts on *"un s'encarrega*

³⁰ Sentències dictades: STS 484/2015, de 7-9 (*Ebers*); STS 596/2015, de 4-10 (*Three Monkeys España*); STS 788/2015, de 9-12 (*Pannagh*); STS 563/2016, de 27-6 (*María de Gracia Club*); STS 698/2016, de 7-9 (*Línea Verde*) i STS 571/2016, de 29-6 (*Datura*).

³¹ Altra cosa és que la conducta d'adquisició podrà ser objecte de sanció administrativa per la LO 4/2015, de 30 de març, de seguretat ciutadana.

d'aconseguir la droga amb l'aportació de tots per consumir-la de manera immediata, conjuntament, sense ostentació ni publicitat".

2-El consum compartit que ve d'un cultiu compartit. El consum de la droga que prové d'un cultiu compartit hi destaca la permanència, és a dir, no hi ha un consum puntual, sinó dilatat o prolongat en el temps. Aquest podria ser el cas *"d'una organització amb una estructura metòdica, institucionalitzada, amb vocació de permanència i oberta a la integració successiva i esglaonada d'un número elevat de persones"*, com podria ser una associació de consumidors de cànnabis on es cultiva per atendre les necessitats d'abastiment dels socis conforme a acords o regles. El consum *"no necessàriament seria compartit, immediat o simultani"*.

El TS determina que el primer supòsit s'assimila molt bé al consum compartit, mentre que el segon, no. En les tres sentències s'acaba establint que en aquest segon supòsit de consum, que fan les tres associacions, no es complirien alguns dels requisits que marca la jurisprudència per ser considerat com a consum compartit i que he descrit en el punt 2.3.1. Alguns d'aquests requisits són que l'acte de consum s'ha de circumscriure a un grup reduït d'addictes o drogodependents, ser aquests identificables i determinats, que això no podrà comportar una finalitat de divulgació del consum o pràctica, i que s'haurà de tractar d'un acte íntim sense transcendència pública. Muñoz Sánchez (2017) diu que *"si es restringeix el consum exclusivament a la seu de l'associació, aquesta regulació serà ineficaç per no atendre a les necessitats de consum dels consumidors habituals d'aquesta substància"* i afegeix que *"quan el consum no és immediat, no es posa en perill la salut pública si les quantitats entregades no superen la quantitat necessària pel consum de cinc o deu dies"*.

Fent referència als cultius de plantes destinades a la producció de substàncies estupefaents o que es poden fer servir com a tals, el TS destaca l'article 8 de la Llei 17/1967, de 8 d'abril on s'estableix que *"Cap persona natural o jurídica podrà dedicar-se al cultiu i producció indicats, ni amb finalitats d'experimentació, sense disposar de la pertinent autorització"*. Segons aquest mateix article aquesta autorització l'hauria de donar el Servei de Control d'Estupefaents³². El TS diu que el cultiu no autoritzat sempre és delictiu. Condició com ja hem comentat, que ja establia la Fiscalia en la Instrucció 2/2013, i que Parés Franquero i Bouso Saiz (2015) la qualificaven *"impossible de complir ja que el cànnabis, en la seva forma natural, no es considera un medicament o un producte sanitari segons la legislació espanyola"*.

³² Cal tenir en compte també com ja he comentat que l'article 7 del Reial Decret 1275/2011, de 16 de setembre, pel que es crea l'Agència estatal "Agència Espanyola de Medicaments i Productes Sanitaris" i aprova el seu estatut estableix que: *"Seran competències de l'Agència les següents: ...27. Desenvolupar les funcions i responsabilitats estatals d'inspecció i control en matèria de tràfic i ús lícits d'estupefaents i substàncies psicotròpiques"*.

C) Consum il·legal

El TS determina que l'objecte de protecció de l'article 368CP "*més que evitar danys en la salut de persones concretes és la d'impedir la difusió*" del consum il·legal. Tot i això, el concepte de consum il·legal no està inclòs directament com a conducta punible, ja que no se sanciona el consum, "*però és el que es pretén evitar ja que es castiga tota acció encaminada a promoure'l, a afavorir-lo o a facilitar-lo. Entre aquests actes s'esmenta expressament el cultiu, l'elaboració o el tràfic*". Un consum il·legal seria "*tota utilització o ingesta de la droga per diverses vies orgàniques que no sigui aquella que estigui expressament autoritzada per tenir finalitat terapèutica o positiva per a la salut*³³". Tot cicle de la droga té sempre com a última acció una d'autoconsum, però que aquest autoconsum no sigui punible no el converteix en legal³⁴. En aquesta línia el TS en les tres sentències estableix que:

"en conclusió, i per donar resposta a la petició expressa dels recurrents, hem de declarar que tot consum de drogues tòxiques, estupefaents o psicotròpiques que no entrin en els supòsits expressament autoritzats pels Convenis i les normes administratives vigents a Espanya, constitueixen un "consum il·legal" als efectes de complir el tipus de l'article 368CP, com destinatari de les conductes de promoció, afavoriment o facilitació que tal tipus preveu i sanciona penalment"

A més, tractant-se de consum s'haurà d'estar a les pautes del punt 2.3.1 (jurisprudència del consum compartit) ben enteses, és a dir, no com a requisits *sine quan non*, sinó com a criteris o indicadors que orientin en la tasca de discriminar entre l'autoconsum col·lectiu (conducta atípica) i la facilitació del consum a tercers (conducta típica). No cal ajustar-se exactament als requisits sinó comprovar l'afectació del bé jurídic (salut pública) en els termes que el legislador vol protegir-lo i per tant s'haurà d'estar a cada cas concret.

D) Ànim de lucre

El TS confirma el que diu el MF que l'ànim de lucre no és un requisit del delictes tipificat en l'article 368CP i argumenta que "*no incideix en el bé jurídic, salut pública, que la difusió de droga es faci mitjançant preu, o gratuïtament, o restituint exclusivament el seu cost*". Però ressalta que això no vol dir que no jugui cap paper, sinó que el jugarà com a signe de l'alteritat, tot i que no imprescindiblement. Estableix que:

"un factor d'identificació del que és consum compartit per diferenciar-lo del que és una acció de facilitació del consum aliè pot consistir precisament en l'exigència d'una contraprestació econòmica que vagi més enllà del cost i que repercuteixi en benefici de qui aporta la droga per a la ingesta conjunta. Serà clar indicador que la seva conducta excedeix de l'estricta autoconsum compartit. Comercia i això acredita l'alteritat."

³³ Segons el FJ 5è de la STS 670/1994, de 17 de març

³⁴ L'article 36.16 de LO 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana considera una infracció greu "*el consum o la tinença il·lícita de drogues tòxiques, estupefaents o substàncies psicotròpiques, encara que no estiguessin destinades al tràfic, en llocs, vies, establiments públics o transports col·lectius, així com l'abandonament dels instruments o altres efectes usats per això en els esmentats llocs*".

Tot i això, com ja he dit l'ànim de lucre no és decisiu per qualificar l'acció com a típica, sinó un element més a valorar.

E) Altres factors que poden afavorir l'atipicitat o la tipicitat

Per saber si estem davant d'una conducta típica o atípica, evidentment, ens hem de fixar si les associacions compleixen els requisits que exigeix la jurisprudència en els casos de consum compartit, concretament els especificats en el punt 2.3.1, els quals es considera no com a regles fixes i precises per l'atipicitat sinó com a indicadors per a decidir cada supòsit. En les tres sentències el TS ens indica diversos elements que afavoriran l'apreciació de l'atipicitat, com són:

“el reduït número de persones que s'agrupen informalment amb aquesta finalitat, el caràcter tancat del cercle, els seus vincles i relacions que permeten conèixer-se entre sí i conèixer els hàbits de consum de cadascú i a més assolir la certesa més enllà del compromís formal exterioritzat, que el producte es destina en exclusiva a aquest consum individual dels que s'han agrupat, amb la raonable convicció que ningú procedirà a una redistribució o comercialització pel seu compte, els hàbits de consum en recinte tancat”

També s'ha de tenir en compte, com ja he comentat, si el cultiu compartit va seguit d'un consum compartit o no, si no hi ha ànim de lucre o sí, l'espontaneïtat i voluntat lliure i iniciativa pròpia dels que s'agrupen, que es tracti de substància sense preparar (no empaquetada i no llesta per a la seva distribució, sinó preparada per a consum immediat), l'absència de publicitat o ostentació... Però reitero que cada cas concret s'ha d'analitzar minuciosament, per tal d'indagar si estem davant d'una acció més o menys oficialitzada o institucionalitzada al servei del consum de tercers, o no. Per tant, s'haurà d'esbrinar l'alteritat, la qual pot estar “*amagada en una aparença d'autogestió*”. Òbviament s'hauran de tenir en compte tots els elements comentats en apartats anteriors i fer una valoració general de si s'ha afectat el bé jurídic en els termes que el legislador vol protegir-lo.

El TS estableix que:

“els comportaments típics han de ser els idonis per perjudicar la salut pública, perquè promoguin, afavoreixin o facilitin el consum il·legal de drogues tòxiques o estupefaents, objectiu o finalitat que ha d'estar present en totes les accions que s'inclouen en el tipus, inclosa la possessió, el cultiu i inclòs l'elaboració o el tràfic, ja que ni el tràfic legal, en l'àmbit farmacèutic per exemple, ni el cultiu amb finalitats d'investigació o consum propi, constitueixen conductes idònies per promoure, afavorir o facilitar el consum il·legal per tercers, i en conseqüència no estan abastats per l'ampli ventall de conductes que entren en el radi d'acció del precepte. En definitiva, el que se sanciona és la promoció, afavoriment o facilitació del consum il·legal, i els actes de cultiu, elaboració o tràfic no són més que maneres citades a títol d'exemple, però no exhaustiu, de realitzar aquesta finalitat típica, a la que també pot estar destinada la possessió, encara que no necessàriament. O bé qualsevol altra manera idònia d'assolir aquesta finalitat o resultat, com la donació o el transport que lògicament també seria típic”.

Altres conductes que poden ser assimilables al consum compartit segons cada cas, per tant atípiques, poden ser les següents:

-Compra i possessió en nom de la resta. La droga pertany al conjunt dels participants del fons comú segons la quantitat econòmica aportada (no hi ha ànim de lucre).

-Donació o invitació entre persones consumidores de drogues. Per a qualificar-ho així, Añón Calvete (2015) explica que ens hem de basar amb *“la tesis de quantitat mínima, caràcter esporàdic, gratuït i comú de la invitació i consum, i addicció del subjecte invitat així com la seva individualització”*. Indica també que els requisits perquè es pugui determinar una donació altruista són no haver-hi contraprestació, tret familiar o persona propera, síndrome d’abstinència, *“així com evitar el risc d’un consum clandestí en males condicions de salubritat”*. *“S’exigeix que la donació sigui pel consum immediat, amb quantitats mínimes, sense contraprestació i la necessitat de no difusió respecte de terceres persones”*. Basant-se amb diverses sentències del TS conclou que la línia jurisprudencial minoritària afirma la tipicitat d’aquestes conductes *“perquè no s’està ajudant al drogodependent”*, i la majoritària afirma *“l’atipicitat perquè serveix per calmar els estats d’alteració a causa de la seva drogoaddicció”*.

Tampoc s’ha d’ignorar que el cultiu requereix un cicle temporal de diversos mesos fins al creixement, obtenció i assecat de les zones de la planta que alberguen el THC, essent lògic l’apilament per disposar de la substància durant períodes temporals clarament superiors a diversos dies. No obstant això, en les sentències s’esmenta que *“un dels requisits exigits per considerar l’atipicitat del consum compartit, és l’exclusió d’activitats d’emmagatzematge massiu, germen, entre d’altres, d’aquest “perill” que vol desterrar el legislador”*.

F) Error de tipus o error de prohibició

En les tres sentències el TS acaba resolent que estem davant d’un error de prohibició vencible. Muñoz Cuesta (2016), fiscal del TS, en el seu article *“Delito de tráfico de drogas cometido por directivos de club de cannabis”* argumenta, entre d’altres, que les activitats de les tres associacions no poden emparar-se en cap error, i en el cas que n’hi hagués seria un error de tipus. Ho justifica dient que és de coneixement general el delictes de tràfic de drogues i que els acusats saben que distribuïen droga sense control del consum immediat als socis, a més en quantitats notòries i no ignoraven que estaven promovent, afavorint o facilitant el consum de cànnabis. Argumenta la decisió del TS dient que al tractar-se d’una conducta de tràfic de drogues no volia deixar als acusats de les associacions impunes, per tant no aprecia un error de tipus, ja que si l’apreciés *“per aplicació de l’article 14.1CP³⁵, al tractar-se d’un error vencible, la conducta es castigaria com a imprudent i com que en el tràfic de drogues no cap el tipus imprudent, per via de l’article 12CP³⁶ no serien condemnats”* per afavorir el consum il·legal de cànnabis.

³⁵ L’article 14.1CP disposa que: *“L’error invencible sobre un fet constitutiu de la infracció penal exclou la responsabilitat criminal. Si l’error, ateses les circumstàncies del fet i les personals de l’autor, fos vencible, la infracció serà castigada, en el seu cas, com a imprudent”*.

³⁶ L’article 12CP estableix que: *“Les accions o omissions imprudents només es castigaran quan expressament ho disposi la Llei”*.

El MF en tots tres casos refusa qualsevol tipus d'error, no obstant això, diu que si n'existís un seria de tipus i no de prohibició³⁷.

En la sentència *Three Monkeys España* el TS estableix l'error de tipus i de l'error de prohibició, concretament disposa que:

“l'error de tipus suposa un coneixement equivocat sobre un element del fet típic o circumstància d'agreujament que concorre i que desconeix l'agent. És en definitiva un error sobre la tipicitat. L'error de prohibició suposa la creença d'estar actuant legítimament quan en realitat no és així. En definitiva, és un error sobre la culpabilitat, a l'estar constituït per la creença d'actuar legítimament i d'acord a dret. Ambdós tipus d'error, poden ser, a la vegada, vencibles o invencibles, segons es consideri que la persona interessada va poder o no superar el coneixement erroni i conèixer la realitat antijurídica de la seva acció o la dada del fet típic”

La STS 392/2013, de 16 de maig (RJ\2013\5211) ja deia que l'error de tipus “*es troba imbricat amb la tipicitat, tot i que s'ha de reconèixer que un tant filtrat pel tamís de l'element cognoscitiu del dolo*”, mentre que l'error de prohibició “*afecta a la culpabilitat*”. Aquesta STS també estableix que

“en l'article 14CP en els dos primers números, es descriu l'error de tipus que suposa el coneixement equivocat o judici fals sobre quelcom o tots els elements descrits pel tipus delictiu (número 1), i a la seva vegada, vencible o invencible, o sobre circumstàncies del tipus, que el qualifiquen o agreugen (número 2), per tant l'error sobre qualsevol element del tipus, és a dir, el desconeixement de la concurrència d'un element fonamentador de la prohibició legal d'aquesta conducta, exclou en tot cas el dolo, ja que aquest requereix coneixement de tots els elements del tipus injust, és a dir, el dolo s'exclou per un error que impedeix a l'autor conèixer el perill concret de realització del resultat típic o dels fets constitutius de la infracció, i en el número 3, l'error de prohibició, que la jurisprudència ja assenyala que aquest es constitueix, com revers de la consciència de l'antijuricitat, com un element constitutiu de la culpabilitat i exigeix a l'autor de la infracció penal concreta ignori que la seva conducta és contrària a dret, o, expressat d'una altra manera, que actuï en la creença d'estar obrant lícitament”.

El TS acaba resolent que estem davant d'un error de prohibició i no de tipus, ja que estableix que

“no es tractaria només de la creença d'estar davant d'un consum legal en contrast amb un consum il·legal. És un altre l'enfoc: creure que la notòria prohibició legal de cultivar i distribuir substàncies estupefaents no abasta en virtut de certes interpretacions judicials les activitats d'aquestes associacions si s'atenen a certs requisits, és estar confós no sobre un element fàctic configurador de la conducta típica, ni tant sols sobre una espècie d'excusa absolutòria o sobre els requisits d'una anòmala eximent. Versa el coneixement equivocat sobre l'àmbit i abast de la prohibició”

Analitzaré abastament els tipus d'error de prohibició (vencible o invencible) més endavant, en la sentència *Datura*.

G) Dret comparat

Tot i que la “*legalització del cànnabis amb finalitat no mèdiques és incompatible amb les obligacions jurídiques internacionals*” segons els diversos tractats de fiscalització internacional de drogues de Nacions Unides³⁸, en les tres sentències es fa una anàlisi no

³⁷ Segons el FD quart del segon pronunciament en la sentència *Ebers* i el FD quart del segon pronunciament en la sentència *Pannagh*

-A Uruguai es disposa d'una llei que regula la producció, distribució i venda de cànnabis. Va ser el primer país del món que va regular, a nivell nacional, l'ús recreatiu del cànnabis des de les llavors i plantació fins a la repartició o comercialització (Levayer, 2017). El TS estableix que “*es tolera la plantació, cultiu i collita domèstica, entre altres finalitats, pel consum personal o compartit. Com a tal s'entén el cultiu de fins a sis plantes i el producte de la recol·lecció fins a un màxim de 480 grams*”. També està “*legitimada la plantació, cultiu i collita de plantes per a clubs de membresia*” i entre d'altres especificacions s'estableix que el número de socis no pot superar els 45, i un màxim de plantes plantades de fins a 99 i “*obtenir com a producte de recol·lecció un màxim d'apilament proporcional al número de socis i conforme a la quantitat que s'establis per el consum no medicinal d'aquesta substància - 40 grams mensuals per usuari*”.

-Vuit estats d'Estats Units d'Amèrica han aprovat l'ús recreatiu de la marihuana (Colorado, Washington, Oregon i Alaska, tal com esmentava el TS en les tres sentències, però posteriorment Califòrnia, Massachusetts, Maine i Nevada ho van aprovar per majoria³⁹) tal com es pot veure en la figura 1. Les normes tenen diferències però coincideixen per exemple en fixar un límit a la quantitat de substància que pot ser cultivada, venuda o transportada legalment, s'exigeix llicència per a producció, tractament i venda...

Legend:

- Recreational
- Medical
- Limited medical
- No access laws

³⁸ La Junta Internacional de Fiscalització d'Estupefaents de les Nacions Unides, en el seu informe de l'any 2016, reafirma, entre d'altres, el que estableix la Convenció Única de 1961 sobre estupefaents, la prohibició de la regulació del cànnabis amb finalitats no mèdiques. Recuperat de https://www.incb.org/documents/Publications/AnnualReports/AR2016/LAUNCH/AR_PressKit_S.pdf

33

-A més, vull destacar que a Canadà també s'està regulant l'ús recreatiu de la marihuana i sembla que a l'estiu d'aquest 2018 podria ja entrar en vigor una llei^{40, 41, 42}. A Holanda hi ha els *coffeeshops* els quals es regeixen per unes lleis estrictes però que no entren a regular d'on han d'obtenir el cànnabis, tot i que s'està treballant políticament per crear cultius legals que abasteixin els *coffeeshops*⁴³.

Com ja he comentat en el punt 2.3.1, s'entén inclòs en l'article 368CP l'article 2 de la Decisió marc 2004/757/JAI del Consell, de 25 d'octubre de 2004, relativa a l'establiment de disposicions mínimes dels elements constitutius de delictes i les penes aplicables en l'àmbit del tràfic il·lícit de drogues, el qual estableix que *"no s'inclouran en l'àmbit d'aplicació de la Decisió marc si els seus autors han actuat exclusivament amb finalitats de consum personal tal com ho defineixi la legislació nacional"*. En les tres sentències que analitzo es posa de manifest que per disposar del significat de *"consum personal"* caldria *"activar el mecanisme de la qüestió prejudicial"* per acabar resolent la seva *"dubtosa compatibilitat"* amb el consum associatiu dels casos de les sentències descrites.

H) Cànnabis terapèutic

A Espanya no disposem d'una regulació sobre el cànnabis terapèutic. No obstant això, *Ciudadanos* va presentar el 20 de febrer de 2017 una proposició no de Llei sobre la regulació de l'ús medicinal dels productes derivats del cànnabis. En l'exposició de motius argumentava que hi havia una realitat a Espanya basada amb pacients *"que només troben en el cànnabis la via per alleugerir els signes i símptomes de la seva malaltia, contrarestant importants efectes adversos que els hi produeixen d'altres medicacions a més de possibles sobredosis i addiccions"* i que a més, aquests tipus de tractaments eren aconsellats inclús per a professionals. També es feia una anàlisi històrica del consum del cànnabis a nivell terapèutic, des de l'antiguitat, passant per la medicina tradicional xina, la hindú... A més, s'indicava que *"els Països Baixos va ser el primer país del món en iniciar, el 2003, un programa de cànnabis medicinal"* i que els malalts d'aquest país són *"susceptibles de beneficiar-se de l'ús del cànnabis medicinal i tenen al seu servei en les oficines de farmàcia holandeses diferents varietats de cànnabis amb quantitats conegudes de THC i cannabidiol (CBD)"* (número 158/000040). S'ha acabat *"instant a la Comissió Mixta Congrés-Senat, a la creació d'una Ponència d'estudi sobre el cànnabis"* (números 158/000040 i 161/001454),

⁴⁰ Government of Canada (2017). *Legalizing and strictly regulating cannabis in Canada*. Recuperat de <http://health.canada.ca/en/services/health/campaigns/marijuana-cannabis.html>

⁴¹ Fox news (2017). *Canada introduces legislation to legalize marijuana*. Recuperat de <http://www.foxnews.com/world/2017/04/13/canada-introduces-legislation-to-legalize-marijuana.html>

⁴² New York Times (2017). *Trudeau Unveils Bill Legalizing Recreational Marijuana in Canada*. Recuperat de <https://www.nytimes.com/2017/04/13/world/canada/trudeau-marijuana.html>

⁴³ RTL Nieuws (2017). *Nieuw kabinet staat proef met legale wietteelt toe (El govern estatal permet proves amb cultiu legal de cànnabis)*. Recuperat de <https://www.rtlnieuws.nl/nederland/politiek/nieuw-kabinet-staat-proef-met-legale-wietteelt-toe>

A dia d'avui hi ha algunes formulacions que es comercialitzen a Espanya que estan constituïdes per aquest compost com és el *Sativex*⁴⁴, autoritzat per l'AEMPS. El *Sativex* és una solució per polvorització bucal que conté extractes de cànnabis (delta-9-tetrahidrocannabinol). S'usa bàsicament per millorar els símptomes de l'esclerosi múltiple (rigidesa muscular...).

D) Associació il·lícita i integració en grup criminal

En les sentències d'instància atès que es van absoldre dels delictes del 368CP als acusats, no es va entrar a valorar el delicte d'associació il·lícita dels articles 515.1 i 517.1 i 2 del CP i el delicte d'integració en grup criminal dels articles 570 ter1c) i 570 quater 1 i 2 CP dels quals també se'ls acusava. Concretament en les sentències d'instància es deia que *“si l'activitat no és constitutiva de delicte, decau el fonament d'aquestes dues infraccions que exigeixen com a pressupòsit que l'objectiu dels responsables sigui la comissió d'il·lícits penals”*. El TS entra a valorar aquests dos delictes, i acaba resolent que estem davant d'un error de prohibició vencible, per tant, l'error tot i ser evitable comporta que es ratifiqui el pronunciament absolutori de les Audiències provincials, ja que no existeix la versió d'imprudència ni del delicte d'associació il·lícita ni del delicte d'integració en grup criminal.

2.3.3 Anàlisi jurisprudencial del TS posterior a la sentència *Ebers*, sentència *Three Monkeys España* i sentència *Pannagh*

Després de les sentències del TS 484/2015, de 7 de setembre (*Ebers*); 596/2015, de 5 d'octubre (*Three Monkeys España*); i 788/2015, de 9 de desembre (*Pannagh*), semblava clar que les associacions de consumidors de cànnabis amb les característiques i grandària de la *Asociación de Estudios y usuarios del cañamo Ebers*, *Three Monkeys España* i *Asociación de Usuarios/as de Cannabis Pannagh* no tindrien futur. Per contra, les associacions petites, que funcionessin com a tals, i se'ls autoritzés el cultiu, tindrien via lliure, tot i que aquest no és el model majoritari que tenim a l'Estat. En aquesta línia, Miró Miquel (2017), parlava sobre la possibilitat que les associacions es dissolguessin en vistes a les tres sentències esmentades *“aquest no és l'esperit d'un moviment social, sobretot quan la renúncia a la pròpia organització col·lectiva implica sotmetre's de nou a les lleis del mercat il·legal de cànnabis, amb tots els riscos que això comporta”*.

Barriuso Alonso (2017) diu que a partir d'aquestes sentències algunes associacions van tancar, altres van ser intervingudes per la policia i d'altres van mirar com adaptar-se a la *“nova realitat”*, algunes dividint-se en diferents associacions més petites i fent que el cultiu fos *“més compartit”*. També afegeix que *“la tendència havia estat de tenir moltes persones associades per justificar el*

⁴⁴ Govern d'Espanya; Ministeri de Sanitat, Serveis Socials, i Igualtat; AEMPS (2015). *Informació per al pacient, prospecte de Sativex 2,7mg/2,5mg solució per a pulverització bucal, delta-9-tetrahidrocannabinol/cannabidiol*. Recuperat de https://www.aemps.gob.es/cima/dochtml/p/72544/Prospecto_72544.html

cultiu i ara era de tenir-ne poques que estiguessin ben informades del que passava per evitar la condemna". També es van establir torns entre les persones sòcies per cuidar el cultiu⁴⁵ i així intentar evitar que alguns membres fossin considerats traficants que abastien a la resta. D'altres es resisteixen a adaptar-se al que estableix la jurisprudència i criden a la desobediència.

A partir d'aquí analitzaré algunes de les sentències del TS més destacables que s'han produït després de les tres sentències analitzades en el punt 2.3.2.

A) Sentència *María de Gracia Club*

L'associació de consumidors de cànnabis anomenada *María de Gracia Club* de Barcelona tenia 400 socis. En instància l'Audiència Provincial de Barcelona va absoldre als responsables d'aquesta Associació ja que no va trobar indicis d'incompliment de l'article 368CP ("*no s'havia creat risc per a la salut dels socis ni per a tercers, no existint perill de difusió de la marihuana*"). El MF va interposar recurs de cassació perquè creia que s'havien aplicat indegudament l'article 368CP i també els articles del CP en relació al delictes d'associació il·lícita. Abans de res, cal tenir en compte que el Tribunal que va dictar la STS 563/2016, de 27 de juny, estava compostat per cinc magistrats, tres dels quals van ser signants del vot particular de la sentència *Ebers* en el que ells tres (Don Cándido Conde-Pumpido, Don Joaquín Giménez-García i Doña Ana María Ferrer García) van concloure que hi havia un error invencible de prohibició. Abans de dictar sentència el TS deixa clar que la sentència *Ebers* senta el criteri de la sala majoritària i que aquesta ha de ser mantinguda en futurs casos i concretament en el FD segon ja estableix el sentit del fallo de la sentència en qüestió :

"no suposa un trencament de la doctrina de la sentència del Ple ni menys un apartament injustificat, sinó més limitadament un pronunciament diferent al del Ple Jurisdiccional justificat per tractar-se d'un assumpte diferent"

Acaba argumentant que en el cas de *María de Gracia Club* hi ha una dada diferencial que és el dictamen no desfavorable del MF, al que se li va traslladar la petició d'inscripció, dictamen que es va produir prèviament a la inscripció de l'Associació en el Registre de la Generalitat de Catalunya acordada per la Direcció General del Dret i d'Entitats Jurídiques. El TS considera que els estatuts de la *Asociación de Estudios y usuarios del cañamo Ebers* i els de *María de Gracia Club* "*són substancialment semblants*", tot i que determina que hi ha la possibilitat que els socis de l'Associació *María de Gracia Club* retirin pel seu consum particular la quantitat de substància per un mes, i en *Ebers* per sis mesos (no esmenta que en els estatuts de *María de Gracia Club* es manifesta el cultiu i la distribució, mentre que a *Ebers* no es fa tant explícit).

El TS determina que l'informe del MF, el qual no es va oposar al registre de l'Associació, "*constitueix el fet diferencial i rellevant que justifica la decisió final*" que és la de mantenir

⁴⁵ Tal com es pot veure en el règim intern del *Colectivo Cannabis Terapeutico Canario*. Recuperat de <http://colcancan.org/regimen-interno/>

l'absolució dels responsables de l'Associació acordada en la instància *“no pels arguments de la doctrina del consum compartit”*, que deixa clar que no són d'aplicació, *“sinó per l'aplicació de l'error invencible de prohibició”*. En el FD sisè de la sentència s'estableix que:

“l'error de prohibició és el revers de la consciència de l'antijuridicitat -STS 429/2012- i per això ha de ser ferm i consistent -STS 737/2007-, i per tant té per pressupòsit el convenciment sincer per part de les persones concernides sobre la correcció de la seva actuació, situada extramurs de tota il·licitud penal. Per això no existeix error de prohibició si l'agent està socialitzat normalment, i té coneixement usual de les normes de convivència i cultura”

i atenent a això afegeix que atès l'informe no desfavorable del MF els responsables de l'Associació *“no tenien cap exigència d'indagar o buscar una altra font fidedigne d'informació per assegurar-se la licitud de l'Associació”*, perquè no hi ha font més solvent que el MF i que clarament no li era exigible cap altre conducta o indagació. També la sentència determina que les intervencions de dosis de marihuana que va fer la policia a socis o la confiscació de cànem al local de l'Associació, eren *“activitats que representen la raó de ser de l'Associació”* i que el MF en el seu informe no va fer cap objecció respecte a això. Per tant, el TS, reiterant que el cas que ens ocupa és diferent al cas *Ebers* i que per tant la decisió havia de ser diferent, resol que es tracta d'un error de prohibició invencible, i que per tant, al refusar el primer motiu del recurs del MF no hi ha interès per entrar en l'estudi del segon motiu (delicte d'associació il·lícita). Barriuso Alonso (2017) ens diu que en aquesta sentència *“hi ha afirmacions que semblen estar dirigides a donar recolzament a un possible recurs davant del TC”*.

En aquesta sentència hi ha el vot particular del magistrat Don José Ramón Soriano Soriano que després de l'argumentació, conclou, que no es pot entendre *“que els acusats creguessin fermament que estaven desenvolupant una activitat legal, penalment parlant”*, i que per tant, estaven desenvolupant una conducta que seria delictiva, ja que no es complien els requisits de l'atipicitat del consum compartit, concorrent una situació d'error vencible de prohibició, i també estableix que els acusats no van al·legar ni acreditar cap error de prohibició, tot i que els podia beneficiar, com ha passat. En l'argumentació fa una anàlisi exhaustiva de la doctrina del consum compartit reproduint el que havia dit el MF en el recurs de cassació com per exemple: que l'equiparació del TS entre consumidor habitual i de cap de setmana és excepcional i *“que no consta en el cas d'autos la menor mesura d'assegurament o comprovació de la condició d'addicte”*, que les quantitats de drogues no són *“insignificants o mínimes i adequades pel consum en una sola sessió o trobada”* ja que el soci pot subministrar-se una quantitat que sigui el consum d'un o més mesos...

B) Sentència Datura

En la STS 571/2016, de 29 de juny, es confirma la sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona que va absoldre els responsables de la *Asociación Cannábica Datura* de Barcelona, d'un delicte contra la salut pública i del delicte d'associació il·lícita, perquè tot i no complir-se la

doctrina del consum compartit concorria un error de prohibició invencible. Els responsables d'aquesta Associació, de 500 socis, “*van detallar amb total transparència*” en els seus estatuts “*la seva activitat de cultiu i de distribució i rigorós control sobre els socis*” i van preguntar al Ministeri de l'Interior si la seva activitat era lícita o no. Els seus estatuts van ser acceptats i es va inscriure l'Associació en el Registre del Ministeri. Respecte a la sentència de l'Audiència Provincial, el MF va interposar recurs de cassació per indeguda inaplicació de l'article 368CP i de l'article 14CP⁴⁶, ja que creia que havia de ser qualificat com a error de prohibició vencible i no invencible. El TS, en el FJ tercer de la sentència esmentada, va fer èmfasi en la distinció dels dos tipus d'error de prohibició que tot seguit reproduiré.

Error de prohibició vencible

“*L'evitabilitat de l'error de prohibició determina la punibilitat del fet típic, antijurídic i culpable, amb la pena del delictes dolós, tot i que atenuat, segons l'article 14.3 CP*”. L'evitabilitat es pressuposa quan “*l'autor ha tingut “raons” per pensar en l'antijuricitat (preguntar-se per la infracció de la norma perquè hi ha circumstàncies que li proporcionen un indicati de possible antijuricitat)*” i en “*la “possibilitat” d'obtenir una correcta informació sobre el dret, que l'hagués permès comprendre la il·licitud del seu comportament*”. Els mitjans que la doctrina estableix com a idonis per resoldre aquests dos aspectes són “*l'autoreflexió i la informació en una font jurídica fiable, com l'assessorament en un expert jurídic i la jurisprudència*”, sense que el ciutadà hagi de realitzar una tasca interminable de comprovacions ja que “*resultaria incompatible amb el dret genèric a la llibertat d'acció que es dedueix de la dignitat de la persona i del dret al lliure desenvolupament de la personalitat que li és inherent*”. Per tant, es refereix a la possibilitat de l'autor d'informar-se sobre el dret.

Error de prohibició invencible:

Segons l'article 14CP, l'error invencible sobre un fet constitutiu d'infracció penal o sobre la il·licitud del fet constitutiu de la infracció penal, exclou en tots dos casos la responsabilitat criminal. Aquest tipus d'error es produeix “*quan l'autor no hagués pogut evitar-lo*”, i aquesta “*inevitabilitat es converteix en pressupòsit de l'exclusió de la punibilitat per error de prohibició*”. “*Dogmàticament s'entén que la no punibilitat serà sempre a conseqüència de l'eliminació de la culpabilitat, ja sigui perquè l'autor no ha pogut actuar d'una altra manera, o perquè l'autor no té al seu càrrec l'evitabilitat, o ja sigui perquè qui no ha tingut la possibilitat de conèixer la il·licitud no pot ser atrapat pel mandat normatiu, o sigui, finalment, perquè l'autor no ha pogut conèixer la*

⁴⁶ L'article 14CP estableix que: “1. L'error invencible sobre un fet constitutiu de la infracció penal exclou la responsabilitat criminal. Si l'error, ateses les circumstàncies del fet i les personals de l'autor, fos vencible, la infracció serà castigada, en el seu cas, com a imprudent. 2. L'error sobre un fet que qualifiqui la infracció o sobre una circumstància agreujant, impedirà la seva apreciació. 3. L'error invencible sobre la il·licitud del fet constitutiu de la infracció penal exclou la responsabilitat criminal. Si l'error fos vencible, s'aplicarà la pena inferior en un o dos graus”

il·licitud tot i haver fet servir la seva capacitat per fer-ho” (amb l'autoreflexió i la informació esmentats anteriorment en l'error vencible).

El TS també estableix que el legislador ha optat entre dos principis, *“el principi del coneixement, que derivaria de la teoria del dolo, és a dir, del coneixement de l'antijuridicitat”* o *“de la possibilitat d'aquest coneixement, és a dir, de la teoria de la culpabilitat”* per tant, *“seran responsables per a la correcció de les seves decisions, dins dels límits de la seva capacitat ético-social”*. Així que, *“la punibilitat de l'error evitable té lloc perquè l'autor va poder tenir la consciència de l'antijuridicitat que realment no va tenir a l'executar el fet, és a dir, perquè va poder obrar d'una altra manera”*. Cal tenir en compte que l'article 14.2CP determina que *“l'error sobre un fet que qualifiqui la infracció o sobre una circumstància agreujant, impedirà la seva apreciació”*. El TS també estableix que perquè l'error comporti l'exempció de la responsabilitat criminal és essencial que sigui provat per qui ho al·lega i que:

“-queda exclòs l'error si l'agent té normal consciència de l'antijuridicitat o almenys sospita del que és un procedir contràriament a dret (Sentència de 29 novembre 1994), de la mateixa manera i en altres paraules (Sentència de 16 març 1994), que és suficient amb que es tingui consciència d'una alta probabilitat d'antijuridicitat no la seguretat absoluta del procedir incorrecte; i -no és permisible la invocació de l'error en aquelles infraccions on la il·licitud és notòriament evident, la STS, 11.3.96, afirma que no cap invocar-lo quan s'utilitzen vies de fets desautoritzades per l'ordenament jurídic que a tot el món li consta que estan prohibides doncs les seves il·licituds són notòriament evidents”

El TS afegeix que s'ha de fer un anàlisi de cada cas concret i *“no només basar-se en les declaracions del propi subjecte”*, sinó també amb *“les condicions del subjecte en relació amb les del que podria considerar-se un home mig (combinant els criteris subjectius i objectius), i ha de partir de la naturalesa del delictes que s'afirma comés”*. *“L'error o creença errònia, exclou la idea de dubte, i no només s'ha de provar per qui ho al·lega (tot i que pot ser discutible) sinó que no és permisible la seva invocació en les infraccions d'il·licitud notòriament evident”* i de comprensió i constància generalitzada. A més, impera el principi d' *ignorantia iuris non excusat*⁴⁷.

El TS acaba desestimant el recurs del MF i per tant confirma la sentència d'instància. En la motivació per argumentar l'error de prohibició invencible fa referència al que estableix l'Audiència Provincial, que els estatuts eren clars i que es va produir l'acceptació i inscripció de l'Associació en el Registre del Ministeri de l'Interior. Posa èmfasi en que la cap de l'Àrea del Registre Nacional d'Associacions va suspendre el procediment administratiu d'inscripció per donar trasllat de la documentació a la Fiscalia General de l'Estat. Després de superar aquest tràmit, finalment l'Associació es va inscriure. El TS considera aquest tràmit com un deure de reflexió i informació exigible per l'estimació de la *“inevitabilitat o invencibilitat”* de l'error de prohibició que estima.

⁴⁷ La ignorància del dret no excusa

C) Sentències *Línea Verde*

El TS va haver d'intervenir en dues ocasions en el cas de la *Asociación Cultural Línea Verde BCN* ubicada a Barcelona i amb 2.389 socis. Tot seguit analitzaré les dues sentències:

1) STS 698/2016, de 7 de setembre

La *Asociación Cultural Línea Verde BCN* no constava que estigués inscrita ni en el Registre Nacional del Ministeri de l'Interior ni en el Registre d'Associacions de la Generalitat de Catalunya. En els estatuts d'aquesta Associació hi constava que “*no pretendia de cap manera portar a terme cap de les conductes considerades com a delictes contra la salut pública en el CP i segons la Jurisprudència del TS i TC i TEDH*”. Aquesta Associació “*obtenia d'ignorats proveïdors la marihuana que se subministrava en la seva seu*”, i no tenia cap autorització administrativa per a la producció i distribució de la mateixa, ni tampoc constava que “*hagués sol·licitat llicència a l'AEMPS per aconseguir-la*”. També s'esmenta que “*inicialment el consum era dins del propi local*”, però el TS no acaba especificant res més relacionat amb aquest aspecte. El MF va posar recurs contra la sentència dictada per l'Audiència Provincial de Barcelona per inaplicació indeguda de l'article 368.1CP i també per inaplicació indeguda dels articles 515.1 i 517.1CP respecte als responsables de l'Associació.

L'Audiència va entendre que l'associació es movia en una modalitat d'autoconsum compartit i “*ho reforça amb una invocació del principi d'insignificança*⁴⁸”. El TS estableix que “*no s'entén bé tal al·lusió llevat que es basi en una estranya divisió del total de la droga intervinguda entre els hipotètics consumidors (tots els socis)*”, i ho qualifica “*d'operació òrfena de qualsevol racionalitat jurídic-penal*”. La sentència d'instància va acordar el comís del diner i substància i tot i això va acabar absolutent als responsables, decisió que el TS qualifica de contradictòria a causa de la legislació aplicable.

El TS determina que el supòsit fàctic “*és substancialment igual al resolt pel ple de la Sala*” en la STS 484/2015 (*Ebers*), però sí que hi ha “*variants en aspectes accessoris*” però que són “*intranscendents a efectes del debat jurídic-penal*”. És per això que determina que desplegarà els raonaments que en molts fragments seran clònics del desenvolupat en aquella sentència i en les sentències *Three Monkeys España* i *Pannagh*. Sí que estableix diferències dels casos d'aquestes sentències amb la que ens ocupa:

- “*no es coneix la manera que aconsegueixen la substància*”
- “*s'estableix el compromís de consumir en el local, però no és taxatiu (“inicialment”)*”
- “*la provisional oficiositat administrativa de l'associació que no havia estat inscrita encara, tot i que disposava d'una llicència municipal emparada en la legislació local*”
- “*el número més voluminós de socis (més de 2.000)*”

⁴⁸ Principi que ve a dir que la conducta és atípica quan la quantitat de droga és tant insignificant que resulta incapaç de produir efectes nocius a la salut de les persones

El TS determina que el fet “*que no s’hagi esbrinat l’origen concret de la substància incrementa la flaire de clandestinitat*” (són intermediaris entre el productor i el consumidor), que el número tant alt de socis que s’ intenta minimitzar dient que les baixes no es reflectien “*és signe de cert descontrol*”, a part que és impossible establir uns “*mínims coneixements*” d’aquests socis, i “*que formalment s’assumís l’obligació de consumir la droga en el local no afegeix res significatiu*” ja que en Ebers “*la droga intervinguda a l’exterior del local no es va declarar provat que procedís de l’Associació*”. Els cinc magistrats que van resoldre aquest cas, també van participar tots cinc en la resolució de la sentència Ebers, i a més, tres van participar en algun vot particular, on en cap es qüestionava la tipicitat de la conducta que es va analitzar i eren 290 socis (aquí 2.389), sí que s’entrava en el tipus d’error de prohibició. Com ja he dit, el TS acaba fent ús del que ja va dir en les tres sentències (Ebers, Three Monkeys España i Pannagh) i determina que tant per “*la magnitud de les quantitats gestionades, el risc real i patent de difusió del consum, la impossibilitat de constatar amb plena certesa la condició d’usuaris habituals de la substància i altres circumstàncies que envolten aquesta activitat, desborden no només els termes més literals en que es desenvolupa aquesta doctrina sinó sobretot la seva filosofia inspiradora*”, i més endavant disposa que “*es fa inadmissible considerar que no és afavoriment del consum l’obertura d’aquesta modalitat d’associació a un número indiscriminat de socis*”. És per això que el TS estableix que l’Audiència “*erra al considerar aquesta conducta irrellevant des del punt de vista penal, ja que és una actuació típica antijurídica i mereixedora de retret penal, llevat que concorri alguna causa d’inculpatibilitat*”, per això resol que la sentència ha de ser casada. A més, retorna la causa a l’Audiència Provincial perquè “*partint del caràcter típic i antijurídic dels fets provats de conformitat amb els arguments que hi ha hagut, es pronunciï sobre el que la defensa va plantejar sobre l’apreciació d’un error de prohibició*” (al·legació sobre la qual no es va pronunciar l’Audiència Provincial), “*tant en els seus aspectes fàctics com jurídics, i resolgui en congruència*”. El TS argumenta que en les tres sentències va acabar resolent ell amb una segona sentència, perquè “*en aquells casos ningú havia demanat l’apreciació d’un error de prohibició*” i “*no era factible reenviar l’assumpte a instància*” per resoldre punts que ningú havia plantejat i que s’haguessin demanat d’ofici pel Tribunal “*després de l’estimació d’un recurs de l’acusació per infracció de llei de l’article 849.1 LECrim*”. Disposava també que la nova sentència “*serà susceptible de revisió en cassació*”, i no resol el tema de delictes d’associació il·lícita que era objecte del segon motiu del recurs del MF.

En aquesta sentència hi ha un vot particular de la magistrada Doña Ana María Ferrer García, la qual ja va subscriure dos vots particulars en la sentència Ebers. Aquí considera que el primer motiu del recurs del MF hauria d’haver estat desestimat. Estableix que sí que existeix una dada de suficient entitat per justificar una decisió diferent a la que es va adoptar en la sentència Ebers i ho argumenta amb que cada soci de l’Associació Ebers “*estava facultat per retirar pel seu consum particular, fora del local de l’Associació, la quantitat de substància que servís d’emmagatzematge*

per 6 mesos, sobre un patró de consum de 2 grams per dia”, mentre que cada soci de *Línea Verde* “*permetia a cada soci la retirada de fins a 5 grams diaris per un consum dins del propi local*”, per tant, la magistrada entén que “*no es pot parlar de risc de difusió del consum a persones alienes a l’Associació*”, per tant “*no s’aprecia risc que pugui veure’s afectada la salut de terceres persones, ni per tant lesionat el bé jurídic, la salut pública*”. Tot i això, considera que el número de socis, en el que no consten les baixes, supera el nucli reduït de consumidors “*que es fixa com a pressupòsit d’aplicació de la doctrina de construcció jurisprudencial del consum compartit*”, però tots ells, contribueixen a pagar la substància que estava destinada al seu autoconsum, sense propòsit que el consum es pogués estendre a tercers, per tant, la magistrada entén que “*l’element quantitatiu del número de socis perd rellevància quan podem excloure un risc real i patent de distribució a terceres persones*”. Al final reitera que s’han de fixar criteris que facilitin l’adaptació a la doctrina del consum compartit.

2) STS 571/2017, de 17 de juliol

El cas de la *Asociación Cultural Línea Verde BCN* va arribar per segona vegada al TS després que l’Audiència Provincial de Barcelona va considerar els fets com a delictes contra la salut pública, concorrent un error de prohibició vencible segons l’article 14.3 CP, decretant el comís de la substància i dels diners intervinguts, i condemnant als responsables a 6 mesos de presó, inhabilitació especial del dret de sufragi passiu durant el temps de la condemna, i multa de 1564€ a cadascun, a part del pagament de les costes processals. Els responsables van interposar recurs de cassació, al·legant diversos motius, com la vulneració del dret d’associació per tenir una finalitat lícita, la vulneració a la tutela judicial efectiva, l’aplicació indeguda de l’article 368CP i la inaplicació de l’error invencible de prohibició. Als dos primers motius no m’hi centraré perquè no és motiu de la meua anàlisi, el tercer, tal com estableix el TS la sentència 698/2016, de 7 de setembre, ja “*va argumentar i raonar totes les qüestions que pretenien excloure el caràcter delictiu*” de l’Associació, a més de la resta d’arguments sobre la matèria que ja es van argumentar en la sentència indicada i en la sentència *Ebers*, per tant em centraré en l’últim motiu.

El TS disposa que són determinants els arguments de l’Audiència Provincial i n’extreu justificacions i estableix:

“En el nostre cas és molt discutible que existís en els acusats una certesa ferma sobre la legalitat de la seva actuació per qualificar l’error de prohibició d’invencible. L’actitud dels acusats es trobava més pròxima a la indiferència, en el sentit que la creació de la societat no fos conforme a l’ordenament jurídic, encara que si que es van preocupar de revestir-la d’aparença de conformitat amb la legalitat assumint l’alt risc d’il·licitud”

A més, el TS determina que en la sentència *Ebers* i en la sentència anterior de *Línea Verde* (STS 698/2016) “*resulta patent la contradicció amb la legalitat de l’activitat desplegada*” per l’Associació, a més “*amb la manera que redacten els estatuts de l’Associació es demostra que*

coneixien la doctrina del consum compartit, mitjançant cita expressa d'algunes sentències", i el que fan és evitar la claredat dels estatuts per exemple ocultant d'on treu l'Associació el cànnabis (d'un cultiu propi o d'algun altre lloc). El TS determina que la claredat en els estatuts segur que hagués aconseguit esvair dubtes i evitar l'error per considerar probable una creença equivocada.

El TS acaba establint que l'error s'ha de considerar evitable ja que *"els acusats tenien raons per qüestionar-se la possible il·licitud de la seva conducta"* i tenien mitjans per conèixer aquesta il·licitud i els hi era exigible fer-ne ús abans d'actuar, per la qual cosa desestima tots els motius del seu recurs. En aquesta sentència intervenen cinc magistrats, dels quals quatre van intervenir en la sentència *Ebers*, entre els quals Doña Ana Maria Ferrer (va participar en dos vots particulars) la qual també va intervenir en la STS anterior, on va emetre un vot particular, doncs bé, aquí també n'emet un, al qual s'adhereix un magistrat que va intervenir a la sentència *Ebers* on aquest també va emetre un vot particular, Don Andrés Martínez Arrieta. Doña Ana Maria Ferrer García estableix que *"per motius de coherència"* amb el vot particular emès en la STS 698/2016, mostra de nou la seva *"discrepància"* amb la opinió majoritària transcrivint en aquesta sentència el que ja havia dit, i sense entrar a valorar l'error de prohibició.

Després d'aquestes sentències la doctrina del TS sembla que permet concloure que el cultiu compartit de cànnabis per subministrament en exclusiva del grup determinat que el cultiva, serà una conducta atípica (sempre i quan es compleixin els requisits inicials de la doctrina del consum compartit esmentats en l'apartat 2.3.1), però la resta que s'escapi d'això no permet afirmar que sigui una conducta atípica, s'haurà d'estar a cada cas concret si hi ha risc de difusió a tercers o no. També es podrà entrar a valorar si concorre algun tipus d'error. No em poso a valorar aquí els casos que han anat resolen les Audiències provincials perquè donaria per un TFG més.

2.4 Moviments parlamentaris a nivell estatal durant el 2017

El 25 de gener de 2017 el *Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana* va presentar una proposició no de llei, relativa a la regulació integral del cultiu, tinença i consum de cànnabis a l'estat espanyol (número 161/001240), la qual va ser qualificada el 31 de gener de 2017. El 7 de febrer de 2017 la Mesa del Congrés dels Diputats va adoptar l'acord de la Proposició no de llei on el Congrés instava al Govern a:

- "-realitzar una regulació integral del cultiu, tinença en via pública i consum de cànnabis a l'estat espanyol.*
- realitzar una regulació jurídica específica pel comerç de cànnabis, respectant en qualsevol cas les competències de les CCAA sobre salut pública, consum i comerç.*
- instar al MF a deixar sense efecte la instrucció 2/2013 sobre algunes qüestions relatives a associacions promotores del consum de cànnabis on l'objectiu és perseguir les associacions cannàbiques legalment constituïdes on les seves finalitats socials són lícites.*
- interessar del Fiscal General de l'Estat que promogui davant dels tribunals les actuacions pertinents per tal de revisar les condemnes per les sentències del TS número 484/2015, 596/2015 i 788/2015, en els judicis dels casos Ebers, Three Monkeys España i Pannagh".*

Aquest acord es va traslladar al Govern, al Senat, i al grup proponent i es va publicar al Butlletí Oficial de les Corts Generals.

Tal com ja s'ha comentat en l'apartat 2.3.2 H), el 20 de febrer de 2017 el *Grup Parlamentari de Ciudadanos* va presentar una proposició no de llei, en la que sol·licitava la regulació de l'ús medicinal dels productes derivats del cànnabis. “*La Comissió de Sanitat i Serveis Socials, en la seva sessió del 5 d'abril de 2017 va acordar aprovar amb modificacions la Proposició no de Llei sobre la regulació de l'ús medicinal dels productes derivats del cànnabis*” en un terme que va ser modificat i que es va acabar aprovant amb la redacció següent: “*s'insta a la Comissió Mixta Congrés-Senat, a la creació d'una Ponència d'estudi sobre el cànnabis, des d'una òptica de salut pública i d'ús terapèutic...i doni garanties a la població en matèria de salut individual i col·lectiva*” (números 158/000040 i 161/001454).

El 30 de març de 2017 al Senat, el *Grup Parlamentari Unidos Podemos-En Comú Podem-En Marea* va presentar una proposició no de llei, pel seu debat en la Comissió Mixta per l'Estudi del Problema de les Drogues, la qual va ser qualificada el 4 d'abril de 2017 i hi ha acord des d'aquest dia (número 161/001755). L'objectiu és debatre sobre la regulació i control del cànnabis, en una ponència d'estudi que s'hauria de constituir i tenir en compte tot un seguit de consideracions, la qual ja es va acordar crear-la.

El 31 de març de 2017 el *Grup Parlamentari Socialista* va presentar una sol·licitud de creació d'una Ponència d'Estudi en el si de la Comissió Mixta per l'Estudi del Problema de les Drogues, sobre el problema del cànnabis a Espanya (número 158/000039), la qual fou qualificada el 4 d'abril de 2017 i hi ha acord des d'aquest dia.

Cal esmentar que l'1 de desembre de 2016 el partit polític *Representación Cannábica Navarra-Nafarroako Ordezkaritza Knabikoa* (RCN) va presentar una ILP amb una proposta de Llei reguladora dels col·lectius d'usuaris de cànnabis (número 120/000010), la qual fou qualificada el 13 de desembre de 2016. En data 17 de febrer de 2017 es va publicar al Butlletí Oficial de les Corts Generals l'acord d'admetre a tràmit l'escrit pel que s'exercitava el tràmit inicial de la ILP. Hi havia de temps fins el 27 de desembre de 2017 per presentar les firmes dels electors, de les quals n'hi havien d'haver 500.000 d'acreditades vàlides d'acord amb la LO 3/1984, de 26 de març, reguladora de la ILP. No obstant això, en van lliurar una mica més de la meitat (253.639 firmes) i per tant la ILP no prosperarà⁴⁹.

⁴⁹ Diario de Navarra (2018). *La Representación Cannábica de Navarra entrega 253.639 firmas por el autocultivo*. Recuperat de <http://www.diariodenavarra.es/noticias/navarra/2018/01/04/la-representacion-cannabica-navarra-entrega-253-639-firmas-por-autocultivo-569913-300.html>

També hi ha hagut d'altres proposicions no de llei no tant específiques sobre el cànnabis, com per exemple, una que anava dirigida a l'abordatge de les actuals addiccions (i de noves addiccions), o una altra enfocada a la perspectiva de gènere en el tractament de les addiccions.

2.5 Moviments parlamentaris a Catalunya i anàlisi de la Llei suspesa 13/2017, del 6 de juliol

Crec que és convenient fer una mica de mirada històrica sobre les associacions de consumidors de cànnabis a Catalunya, des de la perspectiva de la salut pública, on estic treballant actualment, abans d'arribar al dia d'avui i concretament a la Llei 13/2017, del 6 de juliol, de les associacions de consumidors de cànnabis. No entendríem el perquè d'aquesta Llei sense conèixer el model d'associació de club de cànnabis català. Aquest model català és diferent al model uruguaià, a l'americà i a l'holandès, per posar tres exemples de països on hi ha algun tipus de regulació, i és bastant original i propi. Es basa en l'existència d'associacions de clubs de cànnabis importants, són entitats que la majoria tenen un club, és a dir, un espai on els socis van a consumir i fins i tot a comprar i tal com diu Muñoz Sánchez (2017) *“el voluminós número de socis és una conseqüència de la realitat respecte al consum d'aquesta substància”*. Amb la Llei es pretenia passar d'una situació més o menys al·legal d'aquests clubs (bàsicament pel cultiu i distribució) a marcar les normes a complir per ser legals.

Dins dels clubs catalans podem dir que fins el 2009, a *grosso modo*, hi havia hagut 2 tipus de clubs: els que qualificaria de “comercials” i els que qualificaria de “romàntics”. Els “romàntics” podria dir que eren aquells integrats per persones que consumien particularment i que en un moment determinat es van ajuntar i en comptes de tenir una planta a casa seva, cultivaven junts i consumien junts. La resta de clubs eren els “comercials”, amb capital majoritàriament estranger. El 2009, des de l'administració catalana, hi havia un desconeixement sobre com s'estava consumint, la composició del que es consumia (concentració de principi actiu...), quins derivats es consumien, quines adulteracions hi havia, desconeixement de les pràctiques de risc perquè ho feien en un lloc tancat on no s'hi tenia accés.... Hi havia un elevat nombre de clubs i de socis, i el model imposat era el de clubs “comercials”. En definitiva hi havia opacitat i invisibilitat. Aquells anys, des del Departament de Salut (concretament des de l'Agència de Salut Pública de Catalunya) es van començar a tenir converses amb els sectors que representaven una part de les associacions que eren la Federació d'Associacions Cannàbiques de Catalunya (Catfac) i la Federació d'Associacions Cannàbiques autoregulades de Catalunya (Fedcac).

El 2012, des de l'Agència de Salut Pública de Catalunya, es va anar a la Comissió de Salut del Parlament de Catalunya a exposar la situació dels clubs de cànnabis. Hi havia un consum que no es podia controlar i es plantejava de si la Comissió volia valorar o estudiar algunes possibilitats

diferents de les que hi havia existents fins aleshores. Van dir que endavant, que es treballés, i a partir d'aquí es va preparar una estratègia de treball. Es va crear un grup de treball coordinat per l'Agència de Salut Pública de Catalunya (concretament per la Subdirecció General de Drogodependències), amb la Direcció General de Policia, la Fiscalia Superior de Catalunya (Fiscalia antidroga), la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques i la Direcció General d'Administració Local. Es va posar a sobre la taula com a punt de partida dos dictàmens jurídics, el de Muñoz i Soto (Muñoz Sánchez i Soto Navarro, 2001), i el de Díez Ripollés i Muñoz Sánchez (2012), i la doctrina del consum compartit del TS. A Catalunya hi havia una situació d'absoluta al·legalitat i des del grup de treball es van plantejar dues opcions: actuar posant uns límits basant-se amb el funcionament real dels clubs de cànnabis o estar immersos amb la inseguretat jurídica que hi havia, per tant a l'empara de la policia, fiscalia i els jutjats.

El Parlament de Catalunya, el 13 de febrer de 2014, coincidint amb la moció sobre seguretat ciutadana (Moció 77/X del Parlament de Catalunya sobre la seguretat ciutadana) va aprovar que:

“El Parlament de Catalunya demana a la Comissió de Salut que, amb el consens que ha tingut fins ara de tots els grups parlamentaris, continuï els treballs i arribi als acords necessaris en el termini de quatre mesos per tal que el Govern reguli les associacions cannàbiques des de la perspectiva de la salut pública en el marc de les polítiques de reducció de danys”.

El Parlament va encomanar a la Comissió de Salut en la línia del que la Comissió de Salut ja havia encomanat a l'Agència de Salut Pública de Catalunya que es regulés les associacions de consumidors de cànnabis des de la perspectiva de la salut pública en el marc de les polítiques de reducció de danys, motivat en part pels canvis a nivell estatal que es preveien sobre la normativa de seguretat ciutadana, el pas de la LO 1/1992⁵⁰ a la LO 4/2015⁵¹. La LO 4/2015, actualment vigent, considera una infracció greu (s'han augmentat les sancions per infracció greu respecte a la Llei Corcuera) “l'execució d'actes de plantació i cultiu il·lícits de drogues tòxiques, estupefaents o substàncies psicotròpiques en llocs visibles al públic, quan no siguin constitutius d'infracció penal”, també considera una infracció greu “el consum o la tinença il·lícits de drogues tòxiques, estupefaents o substàncies psicotròpiques, encara que no estiguessin destinades al tràfic, en llocs, vies, establiments públics o transports col·lectius, així com l'abandonament dels instruments o altres efectes usats per això en els esmentats llocs” (en l'anterior Llei de seguretat ciutadana no s'esmentaven les ubicacions específiques) així com “la tolerància del consum il·legal o el tràfic de drogues tòxiques, estupefaents, o substàncies psicotròpiques en locals o establiments públics o la falta de diligència en ordre a impedir-ho per part dels propietaris, administradors o encarregats dels mateixos”, totes tres amb multes de 601 a 30.000 euros⁵² a més de sancions accessòries tal

⁵⁰ LO 1/1992, de 21 de febrer, sobre protecció de la seguretat ciutadana (Llei Corcuera). Derogada

⁵¹ LO 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana (Llei mordassa)

⁵² Segons l'article 39.1.b de la LO 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana “Per les infraccions greus, el grau mínim comprendrà la multa de 601 a 10.400; el grau mitjà, de 10.401 a 20.200 euros, i el grau màxim, de 20.201 a 30.000 euros”.

com preveu l'article 39.2 de la LO 4/2015⁵³. En el cas de menors d'edat, les multes que s'imposin per la comissió d'infraccions sobre consum o tinença il·lícita de drogues tòxiques, estupefaents o substàncies psicotròpiques es podran suspendre i substituir per mesures de reeducació, tractament o rehabilitació (en els adults ja no és possible) tal com preveu la disposició addicional cinquena de la LO 4/2015⁵⁴.

El 6 de novembre de 2014, des de l'Agència de Salut Pública de Catalunya es va comparèixer a la Comissió de Salut del Parlament de Catalunya i es va proposar un conjunt d'orientacions que podien servir als Ajuntaments de Catalunya per tenir en compte un marc de salut pública en relació a les entitats o associacions de consumidors de cànnabis. També, paral·lelament es va explicar a la Federació de Municipis de Catalunya i a l'Associació de Municipis de Catalunya. Finalment això va culminar amb la Resolució 932/X, de 29 de gener de 2015, del Parlament de Catalunya, sobre les Associacions de Consumidors de Cànnabis i la **Resolució SLT/32/2015, de 15 de gener, per la qual s'aproven criteris en matèria de salut pública per orientar les associacions cannàbiques i els seus clubs socials i les condicions de l'exercici de la seva activitat per als Ajuntaments de Catalunya**. Aquesta resolució, *"no sols responia a debats entorn d'una substància que té efectes sobre la salut i que, per tant, també s'ha d'abordar des del punt de vista de la salut pública, sinó també a les inquietuds del món local, que demanava uns criteris mínims i comuns per a orientar-ne la regulació municipal"*⁵⁵. El municipi de Rasquera l'any 2012 havia fet una consulta popular entre la població, que va recolzar fer una plantació de cànnabis, tot i que la justícia va acabar tombant. Aquesta Resolució, era el primer pas, intentava endreçar una mica la realitat dels clubs a Catalunya. Cal tenir en compte que aquesta Resolució va ser declarada nul·la

⁵³ Segons l'article 39.2 de la LO 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana, *"La multa podrà portar emparellada alguna o alguna de les següents sancions accessòries atenent a la naturalesa dels fets constitutius de la infracció:... b) El comís de béns, mitjans o instruments amb els que s'hagi preparat o executat la infracció i, en el seu cas, dels efectes procedents d'aquesta, llevat que uns o altres pertanyin a un tercer de bona fe no responsable d'aquesta infracció que els hagi adquirit legalment. Quan els instruments o efectes siguin de lícit comerç i el seu valor no guardi relació amb la naturalesa o gravetat de la infracció, l'òrgan competent per imposar la sanció que procedeixi podrà no acordar el comís o acordar-lo parcialment. c) La suspensió temporal de les llicències, autoritzacions o permisos des de sis mesos i un dia a dos anys per infraccions molt greus i fins a sis mesos per les infraccions greus, en l'àmbit de les matèries regulades en el capítol IV d'aquesta Llei. En cas de reincidència, la sanció podrà ser de dos anys i un dia fins a sis anys per infraccions molt greus i fins a dos anys per infraccions greus. d) La clausura de les fàbriques, locals o establiments, des de sis mesos i un dia a dos anys per infraccions molt greus i fins a sis mesos per infraccions greus, en l'àmbit de les matèries regulades en el capítol IV d'aquesta Llei. En cas de reincidència, la sanció podrà ser de dos anys i un dia fins a sis anys per infraccions molt greus i fins a dos anys per infraccions greus"*.

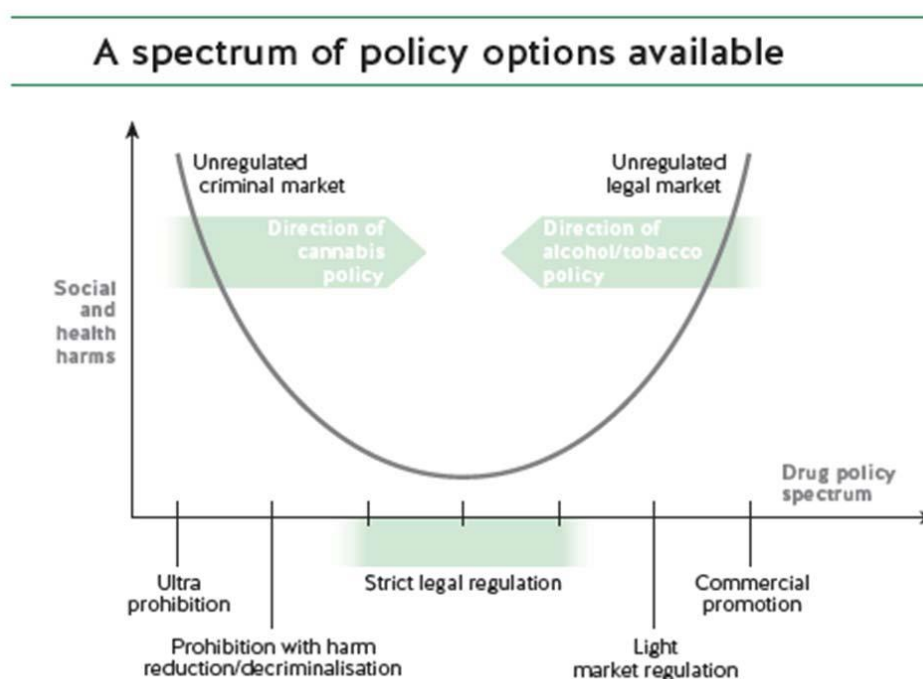
⁵⁴ La Disposició addicional cinquena de la LO 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana, estableix que *"Les multes que s'imposin als menors d'edat per la comissió d'infraccions en matèria de consum o tinença il·lícits de drogues tòxiques, estupefaents o substàncies psicotròpiques podran suspendre's sempre que, a sol·licitud dels infractors i els seus representants legals, aquells accedeixin a sotmetre's a tractament o rehabilitació, si ho precisen, o a activitats de reeducació. En cas que els infractors abandonin el tractament o rehabilitació o les activitats reeducatives, es procedirà a executar la sanció econòmica. Reglamentàriament es regularan els termes i condicions de la remissió parcial de sancions previstes en aquesta disposició addicional"*.

⁵⁵ Preàmbul de la Llei 13/2017, de 6 de juliol, de les associacions de consumidors de cànnabis

segons la Sentència número 950, d'1 de desembre de 2016, de la Secció Segona de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya dictada pel recurs ordinari número 178/2015, interposat pel Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat. La Resolució establí criteris com: condicions d'accés (ser major d'edat, ser consumidor/a habitual, no ser soci/sòcia de cap altre club de cànnabis, existència de mesures de control d'accés al club...); *“disposar d'oferta de serveis d'informació i assessorament professionalitzats en reducció de riscos i danys adreçats als socis, així com de detecció precoç, seguiment i derivació de consums problemàtics del cànnabis; formació en reducció de riscos i danys associats als consums de cànnabis per als responsables de les dispensacions de les associacions, amb garantia d'una formació mínima anual”* (formació que es feia des de l'Agència de Salut Pública de Catalunya); *“prohibició del consum d'altres drogues incloses begudes alcohòliques dins dels clubs, període de carència de 15 dies des de l'adscripció d'un soci o sòcia a l'associació i comptar amb l'aval d'un altre membre de l'associació”* per tal d'intentar evitar el turisme cannàbic; *“limitació horària; limitació de la seva ubicació; limitació de tot tipus de publicitat; respecte a la normativa mediambiental, i, particularment pel que fa al descans dels veïns”*... També s'establí com a criteri estar inscrit en dos registres, en *“el registre municipal d'associacions de persones consumidores de cànnabis”* i en el Registre d'Associacions de la Generalitat de Catalunya, dependent de la Direcció General de Dret i d'Entitats Jurídiques del Departament de Justícia.

Tots aquests criteris volien buscar mecanismes de control a partir dels quals formar una línia divisòria entre un club amb bones pràctiques i un club amb males pràctiques. Des de l'Agència de Salut Pública de Catalunya era important perquè es partia d'un conjunt de clubs descontrolats, substàncies que entraven i sortien, milers de consumidors als que no s'hi podia accedir.... S'havia iniciat aquí camí en base a l'evidència de Transform 2013, Marks, 2008 (Romaní, O., 2017) que podem veure a la figura número 2 i que es pot consultar a Addiction and Lifestyles In Contemporary Europe Reframing Addictions Project (ALICE RAP) 2013. Veiem en la corba que els mercats criminals no regulats (prohibició absoluta) i els mercats legals no regulats (mercats lliures/comercials), tots dos comporten danys socials i de salut rellevants, mentre que una regulació legal estricta que és la part baixa de la corba de la campana de Gauss comporta menys danys. És a dir, des del caos a l'ordre hi podria haver guanys significatius i això és aplicable en activitats legals com és el consum d'alcohol i d'altres activitats com és el consum de cànnabis.

Figura 2: Polítiques de cànnabis i danys socials i de salut: un model conceptual. Opcions polítiques disponibles

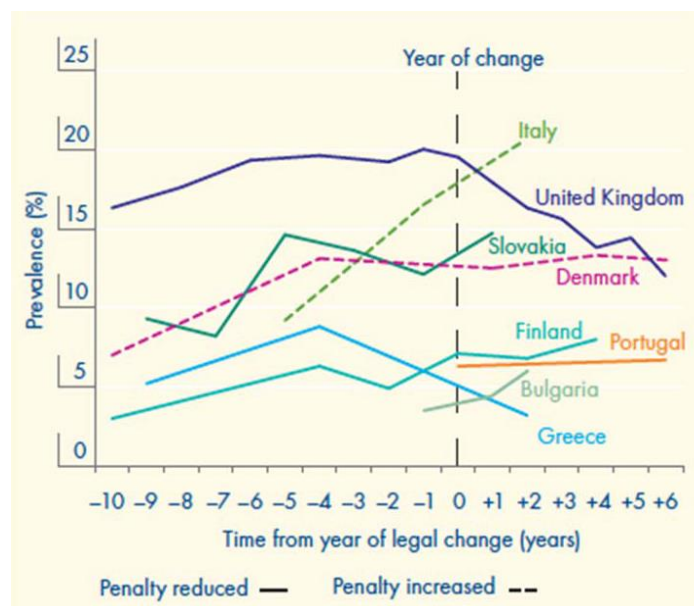

Font: Transform 2013, Marks, 2008 (Romaní, O., 2017) (ALICE RAP, 2013)

També es va veure que, alguns països que havien fet alguns canvis en la seva regulació no havien obtingut un increment en el consum, sinó més aviat una disminució, per tant, la idea aquella que regular volia dir incrementar el consum no era certa. En la figura 3 es veu que la hipòtesi de línia dura (augment de la pena per possessió de cànnabis) reflectit amb línia discontinua va comportar en la majoria de països un augment de la prevalença de cànnabis, per contra, una regulació amb sancions més reduïdes reflectit amb línia continua no tenia perquè comportar un augment de la prevalença. La conclusió va ser que, en els països analitzats, no es podia observar una associació simple entre els canvis legals i la prevalença del consum de cànnabis (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, EMCDDA, 2011).

A més, Parés Franquero i Bouso Saiz (2015) diuen que *“davant de la pregunta de si l’augment dels clubs socials de cànnabis comporta un augment en els nivells de consum, amb base a les dades que es disposen la resposta és no”*.

Figura 3: Relació entre les penes i la prevalença del consum de cànnabis

Font: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, EMCDDA, 2011

En paral·lel, es va iniciar una ILP, anomenada la Rosa Verda, que va presentar a la Mesa del Parlament una proposició de llei, amb el suport de més de 50.000 signatures, tal com estableix la Llei 1/2006, de 16 de febrer, de la ILP, per tal que comencés la tramitació parlamentària. En concret, en van presentar 67.500, de les quals l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) en va certificar 54.937 i la comissió de control, després de fer-ne la revisió, en va validar 54.807. Després d'un temps de molt debat, es van presentar 35 ponències en la Comissió de Salut del Parlament, el Ple va aprovar la Llei de les associacions de consumidors de cànnabis el 28 de juny de 2017, per 118 vots a favor (JxSí, Ciutadans, PSC, la CUP i CSQP), 8 en contra (PPC) i 1 abstenció d'un diputat no adscrit⁵⁶. La **Llei 13/2017, del 6 de juliol, de les associacions de consumidors de cànnabis es va publicar al DOGC número 7411, de 13 de juliol de 2017** i va entrar en vigor l'endemà.

Cal tenir en compte que, el 13 d'octubre de 2017, el Consell de Ministres va aprovar un Acord pel que es sol·licitava del president del Govern de l'Estat la interposició d'un recurs d'inconstitucionalitat en relació a la Llei 13/2017, del 6 de juliol, de les associacions de consumidors de cànnabis. A criteri del poder executiu espanyol, la Llei “*vulnera competències exclusives de l'Estat, en particular, la competència en matèria de legislació penal, les bases i coordinació general de la sanitat, així com la legislació sobre productes farmacèutics, la seguretat pública i les relacions internacionals, per afectar als convenis internacionals subscrits*

⁵⁶ Parlament de Catalunya (2017). *El Ple aprova la Llei de les associacions de consumidors de cànnabis, fruit d'una ILP*. Recuperat de https://www.parlament.cat/web/actualitat/noticies/index.html?p_id=270277152

per Espanya”. A més, afegeix que la Comunitat Autònoma de Catalunya “*no tenia competències per a l’aprovació d’una norma amb aquest contingut que no pot emparar-se ni amb el dret d’associació, ni en la protecció dels consumidors, en la protecció de la salut, i que tracta de regular i donar emparament legal a activitats que estan tipificades com a delictes en el Codi Penal. Aquest text legal ignora totalment les competències exclusives de l’Estat, així com de la normativa internacional i estatal vigent*”. El Govern va fer invocació de l’article 161.2 de la CE per tal que el TC suspengués cautelament l’aplicació de la norma a Catalunya. El Ple del TC, per providència de 28 de novembre de 2017, va acordar admetre a tràmit el recurs d’inconstitucionalitat número 5003-2017, promogut pel President del Govern, contra la Llei del Parlament de Catalunya i atès que el President del Govern va invocar l’article 161.2 de la CE es va produir la suspensió de la vigència i aplicació de la llei impugnada des de la data d’interposició del recurs que va ser el 13 d’octubre de 2017, com ja va passar amb els recursos interposats prèviament contra la Llei navarresa reguladora de clubs cannàbics i amb un article de la Llei d’atenció integral d’addiccions i drogodependències del País Basc, amb la mateixa finalitat. Per tant, estem davant d’una Llei on la seva vigència i aplicació està suspesa, no obstant això, crec oportú analitzar-la, perquè tot i que no sabem el resultat final, encara que és intuïble, sobretot després del pronunciament del TC del passat 14 de desembre de 2017 sobre la Llei foral navarresa, aquest és l’esforç del que podria i hauria de ser en un futur una llei estatal.

La Llei 13/2017, del 6 de juliol, de les associacions de consumidors de cànnabis, té un preàmbul, 9 capítols, 38 articles, 4 disposicions addicionals, 1 disposició transitòria i 3 disposicions finals.

En el preàmbul es parla que els consumidors de cànnabis estan davant d’una “*situació d’inseguretat jurídica i sanitària que en suposa una injusta discriminació i la vulneració dels seus drets fonamentals*”. També diu que les *polítiques prohibicionistes i repressives envers el consum del cànnabis* han propiciat l’existència d’un mercat clandestí i “*una manca absoluta d’informació al consumidor sobre les propietats del producte*”, així com “*un entorn que dificulta el coneixement i aplicació de polítiques de salut pública orientades a minimitzar els riscos i reduir els danys derivats del consum*”. Remarca que el consum pot ser per motius lúdics o terapèutics i fa un recorregut històric de com s’ha arribat fins a la Llei, per acabar justificant les oportunitats que ofereix aquesta regulació, on es destaca que es vol “*trencar l’opacitat i la invisibilitat, de manera que permeti conèixer millor la realitat del fenomen i intervenir en polítiques més eficaces*”, i “*introduir límits a una realitat fins ara sense límits clars*”.

En el capítol I (articles 1-4) es parla de les disposicions generals. Ens marca l’objecte de la Llei que no és cap altre que

“establir el règim jurídic de les associacions de consumidors de cànnabis i de llurs clubs, la regulació de totes les activitats que duen a terme, els drets i deures dels associats, i també els mecanismes de

control i d'inspecció de llur activitat des del punt de vista de la salut pública, amb la finalitat de prevenir els riscos inherents al consum de cànnabis i reduir-ne els danys”

A més també ens defineix què és una associació de consumidors de cànnabis, un club de consumidors de cànnabis (com ja s'han comentat en el punt 2.3.1), consumidor de cànnabis i autoabastament (inclou la producció, el processament, el transport i la distribució).

En el capítol II (articles 5-8) es determina la constitució de les associacions de consumidors de cànnabis, la seva personalitat jurídica, les obligacions registrals, de membresia, el contingut mínim dels estatuts i com s'han d'organitzar. Són associacions sense ànim de lucre que s'han d'inscriure en el Registre d'Associacions de la Generalitat de Catalunya, i també en el registre municipal si s'estableix.

En el capítol III (articles 9-14) s'estableixen les condicions d'ingrés com a soci/sòcia, els requisits d'aval, drets i deures dels associats, així com poden perdre o prohibir la condició d'associat. Entre les condicions d'ingrés com a associat s'especifica que s'ha d'ésser major d'edat, consumidor de cànnabis, tenir l'aval d'un altre associat (sens perjudici del que s'estableix per als majors d'edat que necessiten consumir la substància per motius terapèutics)... Pel que fa a la condició de ser consumidor de cànnabis (persona major d'edat que decideix consumir cànnabis voluntàriament o la que ho necessita per motius terapèutics), com ja he esmentat en l'apartat 2.3.1 la jurisprudència indica que també es consideren addictes els consumidors habituals de cap de setmana, que és “*la més típica i usual dels casos de consum compartit*” (STS 76/2011, de 23 de febrer, STS 983/2000, de 20 de maig i STS 237/2003, de 17 de febrer), tot i que és difícil controlar aquest aspecte. Com ja he dit, la Llei no tractava d'ajustar-se a la jurisprudència, sinó a la realitat social dels clubs existents amb una mirada des de salut pública.

Entre els deures dels associats (article 12) s'enuncien el de “*consumir la substància dispensada estrictament en l'àmbit privat i en les condicions marcades per l'associació*”, a més d’ “*evitar qualsevol situació en què es pugui produir un consum que pugui perjudicar a tercers persones, sobretot menors d'edat*”. Aquests drets tenen molta similitud als que determina la jurisprudència del TS que requereix que el consum s'ha de portar a terme en “*lloc tancat*” i que la finalitat d'aquesta exigència és evitar la promoció pública del consum i la difusió de la substància o de la pràctica als que no formen part dels inicialment agrupats. Si que la Llei no redueix a consumir-ne dins del club, sinó que ho deixa obert per consumir-ne en un altre lloc privat, per tant, es poden endur el cànnabis fora del club de l'associació, però sí que s'han d'evitar situacions que puguin perjudicar a tercers, sobretot en menors d'edat.

El capítol IV (articles 15-17) ens marca que hi ha d'haver unes obligacions documentals en les tasques de l'associació, com un llibre de registre d'associats, un llibre de registre d'autoabastament

(amb llibre d'associats inscrits en el programa d'autoabastament, llibre de producció, llibre de transport i llibre de distribució).

El capítol V (articles 18-20) ens parla de l'autoabastament. Aquesta Llei va fer un pas més que la Resolució SLT/32/2015, de 15 de gener, i es va posar en temes com la producció i l'emmagatzematge per a l'autoabastament, el transport i la distribució del cànnabis. Entre d'altres aspectes estableix que *“l'associació de consumidors de cànnabis és l'única facultada per al conreu del cànnabis, que s'ha de destinar al consum exclusiu i individual de cada associat inscrit en el programa d'autoabastament”*. Determina que ha de fer *“revisions cada sis mesos per adaptar la producció a la demanda real dels associats inscrits en el programa d'auto abastament”* i que tenen un límit màxim de producció anual de 150 kg d'unitats florides en sec. L'associació haurà d'obtenir un *“informe tècnic pericial de cada conreu”* que *“determini que les previsions de conreu s'ajusten a les previsions de consum acordades”*, *“elaborat per un professional agrònom extern amb titulació d'enginyer agrònom o agrícola o amb titulació equivalent”*. En cap cas la Llei limita que en el conreu hi ha d'intervenir tots els socis que després consumiran, ja que s'és conscient que les associacions que podrien fer això serien mínimes degut a l'elevat número de socis que té cada associació, cosa que ho faria inviable, per tant es poden tenir empleats que es cuidin de la producció. La Llei al establir un màxim de producció anual, indirectament limita un màxim de socis consumidors, que seran més o menys depenent de la quantitat que consumiran cadascun, respectant els límits establerts.

També especifica que *“el cànnabis ha d'ésser empaquetat i segellat per a garantir-ne la integritat en el procés de transport”*, a més que *“s'ha d'establir per reglament el tipus d'empaquetatge i la informació sobre la traçabilitat i la substància que ha de contenir”* i que aquest *“transport no es pot fer en mitjans de transport col·lectiu”*. Així mateix marca que *“una vegada fet el control pericial del conreu i quantificat el volum de la producció final, l'òrgan de govern de l'associació ha d'emetre una autorització escrita...per al transport...des del lloc on es produeix”* fins al local de l'associació. En aquesta autorització, entre d'altres, hi ha d'haver la identitat del transportista, la quantitat i tipus de productes que es transporta, la destinació i la data del transport.

Pel que fa a la distribució del cànnabis estableix que *“s'ha de dur a terme en un espai privat, sempre dins l'àmbit de l'associació, amb accés restringit i exclusiu per als associats, i destinat exclusivament a llur consum personal”*, i que en cap cas poden transmetre'n a terceres persones.

També determina que les previsions de consum seran com a màxim de 60 grams mensuals per soci, o de 20 grams mensuals per a socis entre 18 i 21 anys. Com és lògic, la dosis màxima diària (o la mensual) no ha de ser molt baixa ni molt alta perquè si és molt baixa es poden establir mercats paral·lels i si és molt alta es pot facilitar el tràfic. S'estableix també que les quantitats màximes poden ser ampliades per motius terapèutics (disposa que s'hauran de definir els termes

reglamentàriament). Des d'una visió de salut pública potser hagués estat millor no barrejar ús terapèutic i ús recreatiu en una mateixa normativa perquè l'ús terapèutic requereix d'una normativa prèvia de productes sanitaris i per tant de l'AEMPS, i de fàrmacs adequats, tot i això, va entrar en aquesta Llei. Pel que fa a les previsions de consum, en el capítol VII s'estableix que la quantitat màxima de cànnabis que un associat pot retirar d'una sola vegada en un mes s'haurà de concretar per reglament. Aquest reglament si s'hagués publicat haguéssim pogut veure si establia una quantitat superior o no a la que la jurisprudència del TS considera que és per autoconsum i no per tràfic. La Llei fixa un període de carència de 15 dies entre la data d'incorporació al programa d'autoabastament i la primera dispensació, excepte per motius terapèutics que ho podran fer el mateix dia. Amb aquesta disposició s'intenta evitar el turisme cannàbic.

El capítol VI (articles 21-24) aborda l'accés i la privacitat dels clubs, les condicions dels espais, la seva activitat i les limitacions en la publicitat de les associacions i identificació de la seu dels clubs. Entre d'altres, s'estableix que els clubs *“són espais estrictament privats”*, amb accés restringit als associats i *“es prohibeix fer publicitat del cànnabis mitjançant qualsevol forma de comunicació, recomanació o acció comercial, l'objectiu o l'efecte directe o indirecte de la qual sigui la promoció de l'associació, el club o del consum de la substància”*. Per exemple, una de les pràctiques que es vol evitar és que una persona estigui al carrer fent publicitat que vingui al club X a fumar cànnabis i els acompanya fins a la porta d'entrada (també hi ajuda el període de carència per fer-se soci).

El capítol VII (articles 25-28) estableix les mesures de control higiènic i sanitari i programes de gestió de prevenció de riscos i reducció de danys. Determina entre d'altres que les associacions han de comptar amb els mitjans adequats que garanteixin les *“actuacions de comprovació i verificació”* que s'està complint en quan a la identitat de la persona que retira una quantitat de cànnabis (ha de ser soci, major d'edat...), i si compleix els paràmetres establerts en quan a previsió de consum aprovada i els retiraments fets fins llavors. També disposa que les associacions s'han de sotmetre als *“controls analítics periòdics”* del cànnabis que es distribueix i consumeix (s'haurien d'haver establert per reglament)... A més, aquests associacions *“han de participar i col·laborar amb el departament competent en matèria de salut”* (per tant, l'Agència de Salut Pública de Catalunya) *“per oferir serveis d'informació i assessorament professionalitzats en gestió de la prevenció de riscos i reducció de danys adreçats als associats”*, d'acord amb un reglament que s'hauria d'haver fet.

El capítol VIII (articles 29-30) aborda el principi de col·laboració entre el Govern de la Generalitat i la resta d'administracions, especialment amb la local en el marc de llurs competències.

El capítol IX (articles 31-38) estableix les potestats d'inspecció i control, encarregades als departaments competents en matèria de salut pública, seguretat ciutadana i agricultura, per raó de la matèria, i també determina el règim sancionador. Les infraccions són qualificades com a molt greus, greus i lleus, i classificades per l'àmbit de la salut pública, l'àmbit de la seguretat ciutadana i en l'àmbit de l'agricultura, i disposa les sancions corresponents en cas del tipus d'infracció.

Pel que fa a les disposicions addicionals s'establia la creació d'una "*comissió de seguiment de l'aplicació de la Llei*" la qual havia d'elaborar un "*informe públic anual sobre l'aplicació de la Llei i la seva evolució*". En la disposició transitòria es donava un any des de l'entrada en vigor de la Llei (l'endemà de la publicació va entrar en vigor, essent publicada el 13 de juliol de 2017) perquè "*les associacions de consumidors de cànnabis existents amb anterioritat a l'entrada en vigor de la Llei*", s'adaptessin a la norma. En les disposicions finals es deia que el Govern havia "*de presentar un projecte de llei de modificació del text refós de la Llei de taxes i preus públics de la Generalitat de Catalunya,...amb la finalitat de crear noves taxes*", especialment per les "*actuacions d'inspecció i de control*". També el Govern havia d'estudiar "*la viabilitat tècnica i econòmica de crear un nou impost propi sobre el cànnabis*" (igual com hi ha en les begudes alcohòliques d'alta graduació), "*amb l'objectiu de reduir els riscos i els danys vinculats al seu consum, internalitzar les externalitats negatives que se'n deriven i fomentar els hàbits de consum saludables*". El Govern també tenia una any per fer el desplegament reglamentari de diversos aspectes de la Llei, a partir de l'entrada en vigor de la Llei. Concretament, catorze vegades la Llei parla de condicions o requisits a desplegar per reglament.

En definitiva, amb aquesta regulació catalana es volia aconseguir:

- Trencar l'opacitat i la invisibilitat de les associacions de consumidors de cànnabis. Permetia conèixer millor la realitat del fenomen i per tant, d'intervenir amb polítiques eficaces. Poder treballar amb el problema és millor que no poder-ho fer. Un exemple clar a Catalunya és el de l'heroïna, el qual el tractament del seu consum no pot ser només a través de l'abstinència, sinó de reconèixer que hi ha persones consumidores i intentar reduir els danys associats (Parés Franquero i Bouso Saiz, 2015). Actualment a Catalunya hi ha 13 sales de venopunció i això ha permès reduir les taxes de VIH i la d'hepatitis C (menys que la de VIH), però sobretot s'ha reduït la morbiditat, la mortalitat i altres problemes associats amb el consum.
- Accedir a la població consumidora i millorar les polítiques de prevenció i de reducció de danys⁵⁷.
- Augmentar el grau de coneixement sobre les substàncies i la formació i la informació dels consumidors.

⁵⁷Generalitat de Catalunya (2015). *Salut Pública rep un premi internacional pel seu treball en les polítiques de Reducció de Danys entre els consumidors de drogues*. Recuperat de http://premsa.gencat.cat/pres_fsvp/AppJava/notapremsavw/288903/ca/salut-publica-rep-premi-internacional-pel-treball-politiques-reduccio-danys-consumidors-drogues.do

- Facilitar la prohibició de la promoció del consum de la substància.
- Reduir les possibilitats de contacte dels consumidors amb el mercat il·licit de cànnabis i d'altres drogues. Es volia trencar amb el mercat il·legal. Quan un va a comprar cànnabis en el mercat il·legal es pot trobar també oferta de cocaïna, heroïna, èxtasis... i a més, el policonsum s'està estenent. Per tant, es volia trencar aquest esquema.
- Introduir límits a una realitat fins ara sense límits clars. La qual cosa permetria actuar sobre els infractors amb objectivitat i evitant l'actual excés de penalització per part del sistema judicial.

El que està clar és que aquesta normativa no és perfecte, hi ha mesures favorables i alguns d'adverses, i s'ha intentar trobar l'equilibri. Per exemple, per una millor política de reducció de danys seria més factible treballar amb clubs amb menys socis, però després multiplicaríem per un factor exponencial el nombre de clubs. La Llei era una oportunitat amb algun risc, però una oportunitat de treballar millor.

3. CONCLUSIONS

Les sentències de 2015 del TS, contra les associacions de consumidors de cànnabis, *Asociación de Estudios y usuarios del cañamo Ebers*, *Three Monkeys España* i *Asociación de Usuarios/as de Cannabis Pannagh*, van suposar un abans i un després en la doctrina del consum compartit a Espanya. Les tres sentències, gairebé idèntiques, resolen que al destinar-se la droga a un indiscriminat número de socis (ja no estem parlant de ser un grup reduït d'addictes o drogodependents, identificables i determinats, o d'un consum immediat...que ja marcava d'antuvi la doctrina), comporta un “*risc real i patent de difusió del consum*” i una impossibilitat de controlar el destí que poden donar al cànnabis els seus receptors, tot i que no s'evidencia que s'hagi traficant a tercers no socis, a part de l'alteritat entre la junta directiva i els socis, per tant atès que hi ha aquest risc el TS acaba condemnant als acusats de les tres associacions. De fet, el TS estableix que el delictes tipificat en l'article 368CP és un delictes de perill abstracte, per tant, no hi ha d'haver tràfic per acabar condemnant als responsables de les associacions de consumidors de cànnabis, però sí, crear les condicions perquè pugui existir. L'alteritat entre la junta directiva (socis consumidors distribuïdors) i els socis (socis consumidors receptors), la veig com Muñoz Sánchez (2017) que entén que estem davant d' “*un supòsit anàleg a quan diversos consumidors encarreguen a un altre perquè compri la droga que aniran a consumir*”. Tot i això, aquí el consum no és puntual sinó amb vocació de permanència, però estem davant d'una gran alternativa al mercat negre (el qual s'hauria de perseguir sense contemplacions), però el TS mira cap a una altra banda. També cal posar de relleu que no suposa un risc per a la salut pública que un soci consumidor receptor es pugui emportar cànnabis a casa seva, sempre i quan no superi la quantitat necessària pel seu consum de cinc o deu dies tal com estableix la jurisprudència del TS que ho considera autoconsum per tant conducta atípica, a més quan no s'han detectat vendes a tercers no socis.

En el vot particular del magistrat Don Cándido Conde-Pumpido, en la sentència *Ebers*, on s'hi adhereixen 2 magistrats més i parcialment un altre, es determina que “*la funció actual del TS, més enllà del seu paper tradicional d'interpret de la llei, de simple guardiana de la norma, s'ha transformat en una missió d'interès més general: fer evolucionar el dret, adaptar-lo als canvis socials, i garantir la seguretat jurídica unificant la jurisprudència*”. Potser hauria de ser així, però les actuals associacions de consumidors de cànnabis a Espanya ja no són les que qualifico de “*romàntiques*”, grups d'amics que s'ajunten per tenir un cultiu per consum propi i consumir conjuntament, sinó que són amb nombrosos socis, i davant d'aquest canvi social i per tant realitat actual, el TS entén que només poden existir els clubs “*romàntics*” (petits) perquè la resta comporten “*un risc real i patent de difusió del consum*”. A més, ha volgut resoldre els tres casos anteriorment esmentats i els esdevinguts posteriorment, a través dels errors de prohibició per minimitzar les penes (error de prohibició vencible en les sentències *Ebers*, *Three Monkeys España*,

Pannagh i *Línea Verde*) o per acabar amb l'absolució (error de prohibició invencible en les sentències *María de Gracia Club* i *Datura*). Don Cándido Conde-Pumpido estableix en el vot particular d'*Ebers* que amb una regulació s'evitarien els errors de prohibició, i és aquí cap a on hauríem d'anar, cap a una regulació de les associacions de consumidors de cànnabis que avui a Espanya no existeix. Destacable és que en la sentència *Ebers* i en la de *Pannagh*, el TS explicita que el MF refusa plenament qualsevol tipus d'error, no obstant això, diu que en el cas que n'existís un seria de tipus i no de prohibició, així com Muñoz Cuesta (2016), fiscal del TS, que va en la mateixa línia i diu que al tractar-se d'una conducta de tràfic de drogues el TS no volia deixar als acusats de les associacions impunes, per tant no aprecia un error de tipus, ja que en el cas que l'apreciés *“per aplicació de l'article 14.1CP, al tractar-se d'un error vencible, la conducta es castigaria com a imprudent i com que en el tràfic de drogues no cap el tipus imprudent, per via de l'article 12CP no serien condemnats”* per afavorir el consum il·legal de cànnabis. Particularment, crec que és un dels casos on és difícil diferenciar quin tipus d'error concorre, però si m'hagués de posicionar defensaria que estem davant d'un error de tipus, bàsicament perquè els responsables de les associacions tenen un coneixement equivocat sobre un element del fet típic, crear les condicions pel perill abstracte (sense arribar a produir-se el tràfic).

Està clar que amb la recent jurisprudència del TS les associacions que fan tasques de cultiu, elaboració i/o distribució (les més grans, que són la majoria), estan més a prop d'afavorir, promoure o facilitar el consum que de no fer-ho. Per tant, la immensa majoria d'associacions del nostre país estarien en una situació de ser perseguides penalment. De fet, la sentència de l'Audiència Provincial de Biscaia 42/2014, de 16 de juny, ens detalla la realitat que crec que hi ha avui a Espanya, remarca que *“els casos que arriben a la jurisdicció penal són relativament pocs en relació amb la totalitat d'associacions de consumidors de cànnabis similars en funcionament”* que hi ha a Espanya. Afegeix que *“la iniciativa policial depèn de múltiples factors, tant si s'actua en un moment o zona concreta, com si no s'actua en d'altres llocs”*. A més, *“quan l'assumpte ingressa en un Jutjat d'instrucció la sort que pot córrer resulta impredecible”*⁵⁸. Així és, i a Catalunya és el mateix. Què passa amb les 754 associacions de consumidors de cànnabis que hi havia l'1 de gener de 2018 a Catalunya? Doncs no gaire res. Hi són, i continuen consumint fins que els veïns es queixen i avisen a la policia, i a partir d'aquí pot ser que tanquin i obrin al cap d'un temps, que no passi res, o que es traslladi el cas a fiscalia i als jutjats. No és un sistema gens efectiu. Seria més efectiu tenir una normativa clara a complir i a controlar el seu compliment, perquè ara es creen situacions desiguals i inclús contradictòries, que el que fan encara és crear més controvèrsia en les persones que veuen que no es tracta a tothom per igual, a més que aquest tipus de resolucions podrien fonamentar el mercat negre, per tant, crec que les sentències del TS han aportat més perjudicis que beneficis en aquest àmbit. La majoria d'associacions de consumidors de

⁵⁸ FD tercer. Sentència Audiència Provincial de Biscaia número 42/2014, de 16 de juny (JUR\2014\218388)

cànnabis havien intentat trobar una fórmula vàlida per subsistir, on hi hagués el cultiu i la distribució, i intentant aconseguir el que tan sols es pot aconseguir per la via legislativa, però el TS ha anat cap a la repressió. No obstant això, sí que cal dir que la doctrina del consum compartit no pot estendre's a la realitat social de les associacions sense més limitacions que les que vulguin autoimposar-se, és a dir, no són les associacions que han de regular la seva existència legal, sinó el món polític el qual sí que es pot fonamentar amb com estan funcionant per elaborar una llei clara. S'ha de trobar una forma d'organització i funcionament col·lectiu per minimitzar al màxim el risc de tràfic, però això no passa per disminuir el nombre de socis de les associacions per disminuir el perill (creixeria el nombre d'associacions per un nombre exponencial) sinó per una regulació normativa que aportí seguretat jurídica.

Les tres sentències de 2015 ha acabat al TC mitjançant el recurs d'empara. Cal destacar que el TC ja s'ha pronunciat sobre el cas *Ebers* (14 de desembre de 2017). Tot i que encara no he pogut llegir la sentència perquè no s'ha publicat (a 14 de gener de 2018), sí que se sap que el TC ha anul·lat la sentència i ha retornat la causa al TS, perquè els responsables de l'Associació es puguin defensar (atesa la doctrina sobre la revisió en cassació de les sentències absolutòries en instància al no haver estat escoltades les persones absoltes en instància, tal com he explicat en el punt 2.3.2), però entén que el principi de legalitat no s'ha vulnerat. Segurament el TC considerarà el mateix amb *Three Monkeys Espanya* i amb *Pannagh* i ja veurem si finalment el TS s'inclina per l'error de prohibició invencible i els acaba absolutent. Veurem també segons s'acabin resolent aquest casos si s'arriba al TEDH per una possible lesió de drets humans.

Tot i el que estableix la Convenció Única de 1961 d'estupefaents de Nacions Unides, i que a dia d'avui la Junta Internacional de Fiscalització d'Estupefaents (JIFE), en l'informe 2016 (JIFE, 2017), continua en la mateixa línia dient que *“l'ús del cànnabis amb finalitats no mèdiques i la creació de mercats amb aquestes finalitats són incompatibles amb les obligacions jurídiques de la Convenció”*, sí que cal tenir en compte que també diu que encoratgen *“als Estats que han registrat altes taxes de detenció i presó per delictes lleus relacionats amb les drogues a adoptar respostes no punitives enlloc de permetre l'ús del cànnabis amb finalitats no mèdiques, que poden resultar contraproductius i no estar d'acord amb els tractats de fiscalització de drogues”* i també afegeix que *“aprova la decisió de molts Estats de reconèixer que el consum de drogues i les drogodependències constitueixen un problema de salut pública que requereix respostes centrades en la salut”*. Per tant, des de Nacions Unides s'advoca per tractar el tema del consum de drogues a través de polítiques de salut pública (no des d'una perspectiva policial que són les predominants a nivell mundial) perquè aporten més beneficis. En definitiva, aquesta corrent internacional recolza una línia d'obertura que permeti reconèixer que la repressió exclusivament no és una bona eina per a les polítiques de drogues. També és veritat que la JIFE diu que *“els Estats part han de*

determinar com respondre a l'evolució de la situació en els països que fan cas omís dels tractats al permetre i regular l'ús de drogues amb finalitats no mèdiques". A dia d'avui diversos Estats estan regulant l'ús lúdic del cànnabis, fent cas omís al que estableix la Convenció, però a mesura que més estats es vagi apuntant al carro de la regulació serà més fàcil que la Convenció sigui modificada però segurament hauran de passar molts anys.

A diversos llocs del món ja s'han començat a trencar les polítiques prohibicionistes que volien un món sense drogues, Uruguai, Colorado, Califòrnia, etc... A més, un país com Canadà està a punt d'aprovar una Llei estatal que regularà l'ús recreatiu del cànnabis i crec que no estaria de menys que la classe política espanyola en prenguéss nota i es deslliurés de polítiques del passat i prejudicis i es fes el camí de la prohibició cap a la regulació. L'actual govern de Mariano Rajoy no està per la tasca de reglamentar-ho i menys fer-ho a consciència, tot i la pressió del moviment social i d'alguns partits polítics a la oposició, com s'ha vist amb els diferents moviments parlamentaris que hi ha hagut durant el 2017, tant del *Grup Parlamentari Unidos Podemos-En Comú Podem-En Marea*, com del *Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana*, i també del *Grup Parlamentari Socialista*. A més, els socialistes del País Basc, Navarra i Catalunya van votar a favor de la regulació en els seus parlaments respectius i es va acabar regulant tot i que de manera diferent. Cal tornar a esmentar que la Llei a Navarra ha estat declarada inconstitucional i nul·la, i la Llei catalana i l'article 83 de la Llei d'atenció integral d'addiccions i drogodependències del País Basc està suspesa la seva vigència i aplicació. A les Illes Balears els socialistes van votar a favor de crear una ponència per regular els clubs de consumidors de cànnabis i al País Valencià també (per regular les associacions i el cànnabis terapèutic). Pel que fa a *Ciudadanos* (va proposar regular el cànnabis terapèutic) ja veurem, així com la resta de partits de les Corts Generals. Sí que cada vegada més polítics advoquen per buscar un altre model de regulació, no basat amb mesures punitives, que no han reduït l'ús o la disponibilitat de les drogues, sinó que tot al contrari, a més d'altres efectes que s'han produït (augment de la transmissió VIH, violència...). També durant aquest any 2017 s'ha publicat una proposta d'un nou model de regulació elaborada per dotze experts en l'àmbit de les drogodependències que formen el *Grup d'Estudis de Polítiques sobre el Cànnabis* (GEPCA, 2017).

Però quina és la millor manera de protegir la salut pública en aquest cas sobre les drogues?

En l'Auto de 26 de gener de 2016 del TS pel que fa a l'incident de nul·litat sobre la sentència *Ebers* es posa de manifest que "*per una banda hem de remarcar, com ja s'indicava en la sentència qüestionada, que una Sala de Justícia no és l'escenari idoni per debatre sobre els pros i els contres d'una determinada política en matèria de drogues o la conveniència de perpetuar-la o modificar-la*". Els clubs socials de cànnabis són una alternativa al mercat negre (a través del cultiu associatiu) i el debiliten; dificulten l'accés al cànnabis als menors d'edat; limiten el turisme

cannàbic (si fan les coses bé); hi ha un major control de l'origen, qualitat i composició del cànnabis; han de ser un punt d'assessorament i d'intercanvi d'informació... Per tant, per protegir la salut pública cal regular les associacions, i per tant l'ús del cànnabis amb finalitats lúdiques, saltant-se el que diu la Convenció Única d'estupefaents de 1961. A més, el model de regulació seria un model diferent al del tabac o de l'alcohol on les grans empreses dominen el mercat (lobbys), i preval abans el seu benefici econòmic que qualsevol altra cosa (salut...) i sembla que per aconseguir-ho són capaços de qualsevol cosa, en canvi un model com el dels clubs de consumidors de cànnabis, sense ànim de lucre, generen una relació diferent i crec que més justa. Per tant, no sóc partidari d'un model comercial, i menys fora dels clubs de cànnabis, ni amb monopoli estatal ni sense ell. Si s'ha de triar entre un model prohibicionista total com l'actual, o un món de llibertització total, ni una cosa ni l'altre, sinó el model de clubs amb una regularització que fixi els límits convenients. També vull aprofitar per dir que crec que s'ha separat el cànnabis d'ús lúdic amb el terapèutic. El terapèutic necessita una regulació específica de la regulació lúdica i amb els mateixos controls que la resta de fàrmacs i crec que només s'hauria de dispensar en les oficines de farmàcia, sota un control exhaustiu de la seva prescripció i dispensació.

Una estratègia eficaç en salut pública s'ha de basar amb l'evidència científica, del que funciona i del que no. Una política de major tolerància acompanyada de rigorosos controls i reglamentació, aportaria més beneficis que perjudicis, que el prohibicionisme absolut, a més no té perquè comportar un augment de la prevalença com ja s'ha vist en alguns països, i que he comentat en el punt 2.5 (figura 2 i figura 3). El cànnabis és un problema de salut pública no un problema de seguretat. Hem d'anar cap a polítiques que redueixin al mínim possible els riscos i danys associats al consum de cànnabis i els seus derivats, i per això hem de conèixer el fenomen des de dins i poder accedir als consumidors. Tot i que des de salut pública se sap el que funciona o el que no, és important reconèixer que no hi ha només un enfoc que serveixi per a tot arreu, per a tots els contextos, per tant, no s'admeten generalitzacions, però sí que hi ha models que es poden adequar a cada context i que poden aportar beneficis.

El risc zero amb les drogues no existeix, ni amb l'alcohol, ni amb el tabac i tampoc amb el cànnabis. Amb el tabac podem intentar que els fumadors intentin reduir el seu consum, que no fumin en espais privats tancats (a casa, al cotxe...), que si estàs embarassada no fumis, etc., a més de motivar pel canvi per deixar-ho; sobre l'alcohol, com menys millor i, a més, hem d'evitar o reduir els consums de risc (cribratge a partir de l'AUDIT⁵⁹, a partir de les UBE⁶⁰, consum zero en

⁵⁹ *L'Alcohol Use Disorders Identification Test (AUDIT)* és un test per identificar trastorns per ús d'alcohol que presenta un individu (Gual A, Segura L, Contel M, Heather N, Colom J., 2002)

⁶⁰ *La Unitat de Beguda Estàndard (UBE)* és una mesura artificialment creada per poder calcular l'alcohol pur que s'ingereix. Segons l'Organització Mundial de la Salut el consum diari d'alcohol no pot superar les 4 UBE en els homes i les 2 UBE en les dones. Recuperat de

embarassades o en persones que condueixen o en menors...), els possibles danys a tercers, etc.; i amb els consumidors de cànnabis també hem d'anar en la mateixa línia. Hi ha per exemple persones que volen consumir, doncs hem d'intentar que ho facin reduint els riscos i danys seus i a tercers. Volem en tots els casos usuaris informats, conscients i amb capacitat de reflexionar i decidir, per això hem de treballar en formació amb habilitats per a la vida i amb donar informació perquè ho puguin gestionar en diferents contextos (informació dels riscos, de la manera per evitar més danys o informació dels recursos per deixar el consum...). Hem de tractar a l'addicte, els hem d'ajudar, no estigmatitzar-los, no abandonar-los a la seva sort, no com abans que amagàvem el problema o miràvem cap a una altra banda i advocàvem per un món sense drogues, això era el passat. En un context on estigués regulat el cànnabis podríem accedir als consumidors i es podria actuar més fàcilment davant d'usos inadequats, treballar més preventivament i mantenir allunyats dels clubs als no usuaris. També cal aprofundir sobre el consum de risc, tot i que ja hi ha el qüestionari CAST (Cannabis Abuse Screening Test)⁶¹ que valora les característiques del consum i indica un consum problemàtic, per tant un punt de risc, però també s'està estudiant a semblança amb l'alcohol el % de mitjana de THC i cannabidiol que contenen els porros per acabar establint la unitat de porro estàndard, com es va fer amb l'alcohol amb les unitats de beguda estàndard (UBE) i a partir d'aquí identificar el consum de risc, però és més complex. La mirada dels tècnics i tècniques en drogodependències ha de ser integral, no només des dels possibles riscos i danys derivats del consum sinó també tenint en compte els plaers i beneficis que li aporten a l'usuari el consum de cànnabis, per tal de realitzar un treball més en positiu i tractar a la persona com a adult i responsable. Per això s'ha d'aprofundir en models que orientin sobre usos de baix risc.

Amb una regulació com la que es pretenia a Catalunya crec que era la manera de guanyar seguretat jurídica i de quartar la indústria del cànnabis que hi ha darrera i que voldria tenir el poder. No oblidem que darrera de tot això hi ha una indústria que vol guanyar diners. A dia d'avui la droga que produeix més addiccions i trastorns a Espanya és una droga legal, l'alcohol, un món on la indústria alcohòlica ens ha guanyat per totes bandes. Aquesta Llei catalana vist el que ha passat amb la Llei navarresa, tot i que abans ja es veia, segurament no prosperarà, bàsicament pel tema competencial. A 1 de gener de 2018 hi ha 753 associacions de consumidors de cànnabis inscrites a Catalunya, i crec que és més efectiu una norma clara que les reguli i on intervenir sobre els infractors amb objectivitat, que el que tenim a dia d'avui incertesa i excés de penalització en els casos que arriben al sistema judicial. El fenomen de les associacions de consumidors de cànnabis està en constant evolució i els tribunals i la política espanyola no han escrit la última paraula. La controvèrsia continua viva.

http://drogues.gencat.cat/ca/ciutadania/sobre_les_drogues/veus_el_que_beus/

⁶¹ La Cannabis Abuse Screening Test (CAST) (Legleye, Karila, Beck y Reynaud, 2007) és una escala de cribratge de consum problemàtic de cànnabis, curta i fàcil d'administrar.

4. BIBLIOGRAFIA

Bibliografia citada

Addiction and Lifestyles In Contemporary Europe Reframing Addictions Project (ALICE RAP) (2013). *Cannabis – from prohibition to regulation: “When the music changes so does the dance”*. Policy Brief 5. Recuperat de

http://www.alicerap.eu/resources/documents/doc_download/185-policy-paper-5-cannabis-from-prohibition-to-regulation.html

Añón Calvete, J. (2015). *Consumo compartido de drogas*. Recuperat de http://www.elderecho.com/tribuna/penal/Consumo-compartido-drogas_11_856555003.html

Barriuso Alonso, M. (2005). Propuesta de modelo legal para el cannabis en el estado español. *Eguzkilore: Revista electrónica de Ciencias Criminológicas*, (19), 151-167. Recuperat de <http://www.ehu.eus/documents/1736829/2174561/11Barriuso.pdf>

Barriuso Alonso, M. (2011). Los Clubes Sociales de Cannabis en España: Una alternativa normalizadora en marcha. *Transnational Institute (TNI)*, (9), 1-8. Recuperat de <https://www.tni.org/files/download/dlr9s.pdf>

Barriuso Alonso, M. (2017). *Una nueva era para los clubes cannábicos en España*. Recuperat de <https://sensiseeds.com/es/blog/una-nueva-era-para-los-clubes-cannabicos-en-espana/>

Barriuso Alonso, M. (2018). *Las nuevas sentencias del Tribunal Constitucional: El final de la tolerancia hacia el cannabis en España*. Recuperat de <https://sensiseeds.com/es/blog/las-nuevas-sentencias-del-tribunal-constitucional-el-final-de-la-tolerancia-hacia-el-cannabis-en-espana/>

Casals Madrid, O., i Marcks, A. (2017). La rosa verda: El florecer de los derechos fundamentales en el debate sobre las drogas en España. En D.P. Martínez Oró (ed.), *Las sendas de la regulación del cannabis en España* (p. 479-496). Barcelona: Bellaterra, S.L.

Díez Ripollés, J.L., i Muñoz Sánchez, J. (2012). Licitud de la autoorganización del consumo de drogas. *Jueces para la democracia*, (75), 49-77. Recuperat de <http://www.juecesdemocracia.es/2012/11/08/revista-jueces-la-democracia-informacion-debate-numero-75-noviembre-2012/>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, EMCDDA (2011). The State of the drugs problema in Europe (Annual report 2011). Recuperat de http://emcdda.europa.eu/system/files/publications/969/EMCDDA_AR2011_EN.pdf

Grupo de Estudios de Políticas sobre el Cannabis (GEPCA) (2017). *Cannabis: propuesta de un nuevo modelo de regulación*. Barcelona: Edicions Bellaterra. Recuperat de <http://www.ed-bellaterra.com/uploads/pdfs/CANNABISred.pdf>

Gual A., Segura L., Contel M., Heather N. i Colom J. (2002). Audit-3 and Audit-4: effectiveness of two short forms of the alcohol use disorders identification test. *Alcohol and Alcoholism*, (37), 591-596. Recuperat de <https://academic.oup.com/alcalc/article/37/6/591/205078>

Hudson, R. (2017). *El futuro de los clubes de cannabis en España*. Recuperat de <https://www.vice.com/es/article/gv7v4m/futuro-club-cannabis-espana-ley-marihuana-weedweek2017>

Junta Internacional de Fiscalització d'Estupefaents (JIFE), Naciones Unidas (2017). *Informe 2016, material de premsa*. Recuperat de https://www.incb.org/documents/Publications/AnnualReports/AR2016/LAUNCH/AR_PressKit_S.pdf

Legleye, S., Karila, L., Bech, F. i Reynaud, M. (2007). Validation of the CAST, a general population Cannabis Abuse Screening Test. *Journal of Substance Use*, 12(4), 233-242

Levayer, L. (2017). Regulación del mercado de cannabis en Uruguay: Génesis, implementación y retos de futuro. En D.P. Martínez Oró (ed.), *Las sendas de la regulación del cannabis en España* (p. 314-329). Barcelona: Bellaterra, S.L.

Marín Gutiérrez, I. (s.d.). *Cronología del movimiento cannábico en España (1987-2004)*. Recuperat de <http://www.cannabismagazine.es/digital/cronologia-del-movimiento-cannabico-en-espana>

Marín Gutiérrez, I. (2008). *La cultura "cannábica" en España (1991-2007): análisis socioantropológico de un nuevo tipo de movimiento social* (Tesi doctoral, Universidad de Granada). Recuperat de <https://hera.ugr.es/tesisugr/17510673.pdf>

Marín Gutiérrez, I. (2016). *La ARSEC y la AMEC en los años 90*. Recuperat de <https://www.redyerba.com/usuario/isidro-marin-gutierrez/blog/la-arsec-y-la-amec-en-los-anos-90>

Marín Gutiérrez, I., i Hinojosa Becerra, M. (2017). Veinticinco años del movimiento cannábico español. En D.P. Martínez Oró (ed.), *Las sendas de la regulación del cannabis en España* (p. 124-154). Barcelona: Bellaterra, S.L.

Martínez, I., i Cerezo, M. (2017). El consumo responsable de cannabis en un escenario regulado. En D.P. Martínez Oró (ed.), *Las sendas de la regulación del cannabis en España* (p. 237-250). Barcelona: Bellaterra, S.L.

Martínez Oró, D.P. (2014). *Sense passar-se de la ratlla: La normalització dels consums recreatius de drogues* (Tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona). Recuperat de <http://www.tesisenred.net/handle/10803/129096>

Mayán Santos, M.E. (2007). *La importancia de la cantidad y composición en los delitos relativos a drogas tóxicas, estupefacientes y sustancias psicotrópicas*. Recuperat de <http://noticias.juridicas.com/conocimiento/articulos-doctrinales/4310-la-importancia-de-la-cantidad-y-composicion-en-los-delitos-relativos-a-drogas-toxicas-estupefacientes-y-sustancias-psicotropicas/>

Miró Miquel, G. (2017). Organización colectiva de usuarios de cannabis tras la doctrina Ebers. En D.P. Martínez Oró (ed.), *Las sendas de la regulación del cannabis en España* (p. 448-463). Barcelona: Bellaterra, S.L.

Muñoz Cuesta, J. (2016). Delito de tráfico de drogas cometido por directivos de club de cannabis. *Revista Aranzadi Doctrinal*, (4/2016), 45-52.

Muñoz Sánchez, J., i Soto Navarro, S. (2001). El uso terapéutico del cannabis y la creación de establecimientos para su adquisición y consumo. *Revista de Derecho Penal y Criminología*, (7), 49-94. Recuperat de <http://e-spacio.uned.es/fez/eserv.php?pid=bibliuned:revistaDerechoPenalyCriminologia-2001-7-5020&dsID=Documento.pdf>

Muñoz Sánchez, J. (2008). Sustracción del látex de la adormidera en plantaciones autorizadas. *Revista electrónica de Ciencia penal i criminología*, (10), 1-25. Recuperat de <http://criminet.ugr.es/recpc/10/recpc10-08.pdf>

Muñoz Sánchez, J. (2017). La relevancia penal de los clubes sociales de cannabis: Análisis jurisprudencial. En D.P. Martínez Oró (ed.), *Las sendas de la regulación del cannabis en España* (p. 361-385). Barcelona: Bellaterra, S.L.

Parés Franquero, O., i Bouso Saiz, J.C. (2015). *Hacer de la necesidad, virtud: política de drogas en Cataluña, de la acción local hacia el cambio global*. New York: Fundaciones Open Society. Recuperat de <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/innovation-born-necessity-pioneering-drug-policy-catalonia-es-20150512.pdf>

Ramos, R. (2017). La defensa de los Clubs Sociales de Cannabis en la práctica. En D.P. Martínez Oró (ed.), *Las sendas de la regulación del cannabis en España* (p. 435-447). Barcelona: Bellaterra, S.L.

Romaní, O. (2017). ¿Qué escenario de regulación podemos esperar en España? En D.P. Martínez Oró (ed.), *Las sendas de la regulación del cannabis en España* (p. 56-73). Barcelona: Bellaterra, S.L.

Szasz, T. (2001). *Nuestro derecho a las drogas*. (A. Escotado Trad.) Barcelona: Anagrama. (Original en anglès, 1992). Recuperat de <http://www.riosmauricio.com/wp-content/uploads/2012/09/Szasz - nuestro derecho a las drogas.pdf>

Transform (2013). *How to regulate Cannabis: A practical guide* (2a ed. 2016). Bristol: Transform Drug Policy Foundation. Recuperat de <http://www.tdpf.org.uk/resources/publications/how-regulate-cannabis-practical-guide>

Val, I (2017). Evolución y actualidad de los clubes sociales de cannabis en Euskadi, una mirada retrospectiva de los últimos veinte años. En D.P. Martínez Oró (ed.), *Las sendas de la regulación del cannabis en España* (p. 160-176). Barcelona: Bellaterra, S.L.

Bibliografia no citada

Álvarez García, F.J. (2009). *El Delito de tráfico de drogas*. Valencia: Tirant lo Blanch.

Frieyro Elícegui, S. (2017). *El Delito de tráfico de drogas*. Valencia: Tirant lo Blanch

Ruchansky, E. (2015). *Un mundo con drogas: Los caminos alternativos a la prohibición: Holanda, Estados Unidos, España, Suiza, Bolivia y Uruguay*. Argentina: Penguin Random House Grupo Editorial Argentina.

Jurisprudència, normativa i instruccions consultades

Jurisprudència

Tribunal Constitucional

Providència del TC de 31 de gener de 2017

Auto del TC de 9 de maig de 2017

Providència del TC de 28 de novembre de 2017

STC de 14 de desembre de 2017 (JUR\2017\310720)

Tribunal Suprem

STS 670/1994, de 17 de març (RJ\1994\2334)

STS 1377/1997, de 17 de novembre (RJ\1997\8047)

STS 1743/2001, d'1 d'octubre (RJ\1743\2001)

STS 1472/2002, de 18 de setembre (RJ\2002\8152)

STS 1004/2013, de 9 de juliol (RJ\2003\6027)

STS 1312/2005, de 7 de novembre (RJ\2005\7529)

STS 76/2011, de 23 de febrer (RJ\2011\4266)

STS 888/2012, de 22 de novembre (RJ\2012\11378)

STS 1014/2013, de 12 de desembre (RJ\2014\329)

STS 360/2015, de 10 de juny (RJ\2516\2015)

STS 493/2015 de 22 de juliol (RJ\2015\5983)

STS 484/2015 de 7 de setembre (RJ\2015\4178): sentència *Ebers*

STS 596/2015 de 5 d'octubre (RJ\2015\6311): sentència *Three Monkeys España*

STS 788/2015 de 9 de desembre (RJ\2016\152): sentència *Pannagh*

Auto del TS de 26 de gener de 2016. Incident de nul·litat d'actuacions número 1765/2014. (JUR\2016\37430).

STS 563/2016, de 27 de juny (RJ\2016\2847): sentència *María de Gracia Club*

STS 571/2016 de 29 de juny (RJ\2016\3355): sentència *Datura*

STS 698/2016 de 7 de setembre (RJ\2016\4509): sentència *Línea Verde*

STS 571/2017, de 17 de juliol (RJ\2017\3368): sentència *Línea Verde*

STS 582/2017, de 19 de juliol (RJ\2017\3709)

TSJC

Sentència número 950, d'1 de desembre de 2016

Audiència Provincial

Sentència de 12 de juny de 1996 de l'Audiència Provincial de Tarragona

Normativa, acords, proposicions i mocions

UE

-Decisió Marc 2004/757/JAI, del Consell, de 25 d'octubre de 2004, relativa a l'establiment de disposicions mínimes dels elements constitutius de delictes i les penes aplicables en l'àmbit del tràfic il·lícit de drogues (DOUE L335/8, d'11 de novembre de 2014).

Estatut

-Constitució Espanyola (BOE número 311, de 29 de desembre de 1978).

-LO 6/1985, d'1 de juliol, del poder judicial (BOE número 157, de 2 de juliol de 1985).

-LO 1/1992, de 21 de febrer, sobre protecció de la seguretat ciutadana (BOE número 46, de 22 de febrer de 1992). Derogada

-LO 10/1995, de 23 de novembre, del codi penal (BOE número 281, de 24 de novembre de 1995).

-LO 1/2002, de 22 de març, reguladora del dret d'associació (BOE número 73, de 26 de març de 2002).

-LO 4/2015, de 30 de març, de protecció de la seguretat ciutadana (BOE número 77, de 31 de març de 2015).

-Llei 17/1967, de 8 d'abril, per la que s'actualitzen les normes vigents sobre estupefaents i adaptant-les al que s'estableix en el conveni de 1961 de les Nacions Unides (BOE número 86, d'11 d'abril de 1967)

-Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases de règim local (BOE número 80, de 3 d'abril de 1985).

-Reial decret de 14 de setembre de 1882, pel que s'aprova la Llei d'Enjudiciament Criminal (BOE número 260, de 17 de setembre de 1882).

-Reial decret 1275/2011, de 16 de setembre, pel que es crea l'Agència estatal "Agència Espanyola de Medicaments i Productes Sanitaris" i s'aprova el seu estatut (BOE número 229, de 23 de setembre de 2011).

-Reial decret 949/2015, de 23 d'octubre, pel que s'aprova el Reglament del Registre Nacional d'Associacions (BOE número 255, 24 d'octubre de 2015)

-Recurs d'inconstitucionalitat número 1534-2015, contra la Llei Foral 24/2014, de 2 de desembre, reguladora dels col·lectius d'usuaris de cànnabis a Navarra (BOE número 92, de 17 d'abril de 2015)

- Recurs d'inconstitucionalitat número 231-2017, contra l'article 83 de la Llei del País Basc 1/2016, de 7 d'abril, d'atenció integral d'addiccions i drogodependències (BOE número 30, de 4 de febrer de 2017)
- Recurs d'inconstitucionalitat número 5003-2017, contra la Llei del Parlament de Catalunya 13/2017, de 6 de juliol, de les associacions de consumidors de cànnabis (BOE número 294, de 4 de desembre de 2017).
- Acord pel que s'admet a tràmit l'escrit pel que s'exercita el tràmit inicial de la ILP, de la Proposició de Llei reguladora dels col·lectius d'usuaris de cànnabis (Butlletí Oficial de les Corts Generals, número 105 de 17 de febrer de 2017).
- Acord de creació d'una Subcomissió, en el si de la Comissió de Sanitat i Serveis Socials, per l'estudi de tractaments terapèutics amb cànnabis i derivats (Butlletí Oficial de les Corts Generals núm. 148, de 5 de maig de 2017).
- Acord del Consell de Ministres pel que se sol·licita del Sr. President del Govern la interposició de recurs d'inconstitucionalitat en relació amb la Llei de Catalunya 13/2017, de 6 de juliol, de les associacions de consumidors de cànnabis (Divendres 13 d'octubre de 2017)
- Proposició no de Llei presentada pel *Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana*, relativa a la regulació integral del cultiu, tinença i consum de cànnabis a l'Estat espanyol (Butlletí Oficial de les Corts Generals número 35, de 7 de febrer de 2017).
- Moció presentada pel *Grup Parlamentari d'Unidos Podemos-En Comú Podem-En Marea* del Senat pel que s'acorda la creació d'una Ponència d'estudi, en el si de la Comissió Mixta per l'Estudi del Problema de les Drogues, sobre el cànnabis i la seva possible regulació en el nou context nacional i internacional (Butlletí Oficial de les Corts Generals número 73, de 4 d'abril de 2017).

CCAA

- Llei Foral 24/2014, de 2 de desembre, reguladora dels col·lectius d'usuaris de cànnabis a Navarra (BON número 243, de 15 de desembre de 2014). Llei anul·lada
- Llei 1/2016, de 7 d'abril, d'atenció integral d'addiccions i drogodependències (BOPV número 69, de 13 d'abril de 2016). Està suspesa la vigència i aplicació de l'article 83.
- Llei 13/2017, de 6 de juliol, de les associacions de consumidors de cànnabis (DOGC número 7411, de 13 de juliol de 2017). Suspensa la seva vigència i aplicació.
- Resolució SLT/32/2015, de 15 de gener, per la qual s'aproven criteris en matèria de salut pública per orientar les associacions cannàbiques i els seus clubs socials i les condicions de l'exercici de la seva activitat per als ajuntaments de Catalunya (DOGC número 6799, de 29 de gener de 2015). Resolució nul·la.
- Moció 77/X del Parlament de Catalunya, sobre la seguretat ciutadana (BOPC número 261, 13 de febrer de 2014).

-Anunci pel qual es fa pública la sentència número 950 de la Secció Segona de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya dictada en el Recurs ordinari número 178/2015 (DOGC número 7366, d'11 de maig de 2017)

Municipal

-Aprovació definitiva de l'ordenança municipal reguladora de la ubicació de clubs socials de cànnabis de Sant Sebastià (BOG número 220, de 18 de novembre de 2014).

-Edicte d'aprovació definitiva de la ordenança municipal reguladora de la ubicació de clubs socials de cànnabis i de les condicions d'exercici de la seva activitat al terme municipal de Sarrià de Ter (BOPG número 233, de 3 de desembre de 2015).

-Anunci d'aprovació definitiva de l'ordenança municipal per a la regulació específica de les condicions tècniques i d'emplaçament dels locals de clubs i associacions de cànnabis de La Jonquera (BOPG número 153, d'11 d'agost de 2016).

-Edicte sobre l'aprovació definitiva de la Ordenança Municipal reguladora de la ubicació de Clubs Socials de Cànnabis i de les condicions d'exercici de la seva activitat a la Ciutat d'Olot (BOPG número 32, de 15 de febrer de 2017).

-Edicte d'informació pública de l'ordenança municipal reguladora de la ubicació de clubs socials de cànnabis i de les seves condicions d'exercici de la seva activitat al terme municipal de Girona (BOPG número 102, de 29 de maig de 2014).

-Edicte d'ampliació del termini d'informació pública per a la presentació d'al·legacions en relació a l'ordenança municipal reguladora de la ubicació de clubs socials de cànnabis i de les seves condicions d'exercici de la seva activitat al terme municipal de Girona (BOPG número 133, de 14 de juliol de 2014).

-Anunci d'informació pública de l'aprovació inicial de l'ordenança municipal reguladora de la ubicació de clubs socials de cànnabis, i de les condicions d'exercici de la seva activitat al terme municipal de Girona (BOPG número 40, de 27 de febrer de 2017).

Instruccions

-Instrucció 2/2013, de la Fiscalia General de l'Estat, sobre algunes qüestions relatives a associacions promotores del consum de cànnabis (5 d'agost de 2013).